

Päihderiippuvuus perheessä

Perhepalvelut Oivan työntekijöiden kokemien haasteiden ja tuen
tarpeiden kartoitus

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Sosionomi AMK

Kevät 2025

Samuli Hentunen

Koulutus	Sosionomi AMK	
Tekijä	Samuli Hentunen	Vuosi 2025
Työn nimi	Päihderiippuvuus perheessä – Perhepalvelut Oivan työntekijöiden kokemien haasteiden ja tuen tarpeiden kartoitus	
Ohjaaja	Tuomas Tamminen	

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa Perhepalvelut Oiva Oy:n työntekijöiden kokemuksia päihderiippuvuudesta toipuvien perheiden kanssa työskentelyssä kohdatuista haasteista ja työn kehittämistarpeista. Työn tavoitteena oli tuottaa tietoa, joka tukee palveluiden kehittämistä ja työntekijöiden ammatillisen osaamisen vahvistamista. Tutkimuksessa vastattiin seuraaviin kysymyksiin: Millaisia haasteita työntekijät kokevat päihderiippuvuudesta toipuvien perheiden kanssa työskentelyssä? Millaista tukea työntekijät kokevat tarvitsevansa päihdeperhekuntoutuksessa työskentelyyn? Tutkimus toteutettiin laadullisena kyselytutkimuksena, jonka aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella. Aineisto analysoitiin teemoittelevalla sisällönanalyysillä.

Työn tietoperustassa käsiteltiin päihderiippuvuuden vaikutuksia yksilöön, perheeseen ja yhteiskuntaan, perhekuntoutuksen keskeisiä työskentelymalleja ja päihdetyön erityispiirteitä. Aineisto koostui kymmenen päihdeperhekuntoutuksen parissa työskentelevän ammattilaisen vastauksista. Vastaajat kuvailivat työssään kohtaamia haasteita, kuten epävarmuuden ja riittämättömyyden tunteita, vaikeuksia luottamussuhteen rakentamisessa sekä haasteita päihderiippuvuuden tunnistamisessa. Lisäksi nousi esiin työntekijöiden kokemus lisäkoulutuksen, moniammatillisen yhteistyön sekä työyhteisön tuen tarpeesta oman ammatillisen osaamisen vahvistamiseksi.

Tulosten perusteella työntekijöiden osaamista päihderiippuvuuden parissa työskentelyssä on tarpeen vahvistaa koulutuksen ja moniammatillisuuden kautta. Luottamuksen rakentuminen sekä riippuvuuden ja sen seurausten tunnistaminen ovat keskeisiä onnistuneelle päihdeperhekuntoutukselle. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää kehittämällä kohdennettua koulutusta ja vahvistamalla työyhteisön rakenteita sekä dialogista työtettä. Jatkotutkimukselle jää tarvetta erityisesti työntekijöiden tuen muotojen vaikuttavuuden arvioinnille sekä asiakkaiden kokemusten kartoittamiselle päihdeperhekuntoutuksen vaikuttavuudesta.

Avainsanat Moniammatillisuus, päihdekuntoutus, päihderiippuvuus, perhekuntoutus, sosiaaliala
Sivut 38 sivua ja liitteitä 6 sivua

DP Bachelor of Social Services

Author Samuli Hentunen

Year 2025

Subject Substance Abuse in the Family – Mapping the Challenges and Support Needs Experienced by Perhepalvelut Oiva Employees

Supervisors Tuomas Tamminen

The aim of this thesis was to explore the experiences of Perhepalvelut Oiva Ltd's employees regarding the challenges encountered when working with families recovering from substance abuse and to identify the areas of professional support needed. The goal was to produce information to support the development of services and strengthen employees' professional skills. The qualitative study sought answers to the following research questions: What kind of challenges do employees face when working with families recovering from substance abuse? What type of support do the employees feel they need in their work in substance abuse family rehabilitation? The thesis was commissioned by Perhepalvelut Oiva Ltd.

The theoretical background of this thesis discussed the impacts of substance abuse on individuals, families and society, key methods used in family rehabilitation and the special characteristics of substance abuse work. Data were collected from ten professionals working in family rehabilitation through an online questionnaire. The data were analyzed using thematic content analysis.

The study findings indicated that the employees encountered feelings of uncertainty and inadequacy, challenges in building trusting relationships with clients, and difficulties in identifying substance abuse and its impacts. The employees highlighted a need for additional training, multidisciplinary cooperation and stronger support from their work community to enhance their professional competence.

Based on the findings, it is crucial to strengthen the professional competence of employees through targeted education and multidisciplinary cooperation. Developing trust-based relationships and improving the recognition of substance abuse and its consequences were identified as essential factors for successful family rehabilitation. The results can be utilized to improve targeted training, strengthen workplace support structures and promote a more dialogical approach. Further research is recommended, particularly focusing on evaluating the effectiveness of various support forms for employees and exploring client perspectives on the impacts of family rehabilitation programs.

Keywords Family rehabilitation, Multidisciplinarity, Social work, Substance abuse, Substance rehabilitation

Pages 38 pages and appendices 6 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tietoperusta ja aiemmat tutkimukset	3
2.1	Päihderiippuvuus	3
2.1.1	Päihteiden vaikutukset yhteiskuntaan, yksilöön ja perheeseen	4
2.1.2	Päihdetyön menetelmät ja osaamistarpeet	9
2.1.3	12 askeleen ohjelma	11
2.2	Perhekuntoutus	12
2.2.1	Lapsikeskeinen työote	12
2.2.2	Oivan tuottaman perhekuntoutuksen mallit (Walking and Talking ja dialogisuus).....	13
2.3	Aiemmat tutkimukset.....	14
3	Opinnäytetyön toteutus	15
3.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	15
3.2	Tutkimusmenetelmät.....	15
3.2.1	Sähköinen kyselylomake	16
3.2.2	Sisällönanalyysi	18
3.3	Opinnäytetyön eettisyys ja kestävyys	19
4	Tulokset	20
4.1	Työntekijöiden kohtaamat haasteet päihderiippuvuudesta toipuvien perheiden kanssa työskentelyssä	21
4.1.1	Epävarmuus ja riittämättömyys	21
4.1.2	Luottamussuhteen rakentumisen haasteet	21
4.1.3	Päihderiippuvuuden ja seurausten tunnistamisen haasteet.....	22
4.1.4	Haasteet perheen sisäisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa kohtaamisessa.....	23
4.2	Ammatillisen osaamisen vahvistaminen ja työn kehittäminen.....	24
4.2.1	Koulutuksen merkitys ja tietoperusta	25
4.2.2	Työyhteisön tuki ja moniammatillisuus	26
4.3	Aineistolähtöiset lisäteemat.....	27
4.3.1	Ammatillinen työote ja vuorovaikutus perheissä, joissa päihderiippuvuutta esiintyy ..	27
4.3.2	Päihderiippuvuuden vaikutukset perheen dynamiikkaan ja lasten hyvinvointiin.....	28
4.4	Tulosten tarkastelu.....	30
5	Pohdinta.....	31
5.1	Johtopäätökset.....	32

5.2	Tutkimuksen luotettavuus	33
5.3	Oma oppimisprosessi ja ammatillinen kasvu	34
	Lähteet.....	36

Liitteet

- Liite 1. Aineistonhallintasuunnitelma
- Liite 2. Tietosuojailmoitus
- Liite 3. Kyselytutkimustiedote

1 Johdanto

Päihderiippuvuus on neurobiologinen sairaus, joka oirehtii biologisella, psykologisella ja sosiaalisella tasolla. Sairaudelle on ominaista aaltomainen eteneminen sekä laaja-alaiset vaikutukset yksilöön ja yhteiskunnallisella tasolla terveydenhuoltoon, sosiaalipalveluihin ja talouteen. Hoitoa haastavat ulkopuolelta tulevat ennakkoluulot sekä ihmisen oman motivaation ja sairautentunnon puute. Stigma sairauden ympärillä on edelleen suurta huolimatta tietouden lisääntymisestä ja se usein vaikeuttaa avun hakemista ja vaikuttaa myös ammattilaisten suhtautumiseen. Päihderiippuvuutta hoidettaessa vuorovaikutustyyli, ulkopuolelta asetettavat säännöt ja riippuvuuteen sairastuneen oman motivaatiojärjestelmän häiriö tulee ottaa tarkasti huomioon. (Suomen Lääkäriliitto, 2021, ss. 141–144)

Päihderiippuvuus vaikuttaa paitsi sairastuneeseen myös laajasti hänen läheisiinsä. Alkoholi on edelleen Suomessa käytetyin päihde mutta rinnalle on tullut kirjava joukko monia muita päihteitä. (Järvinen-Tassopoulos & Pirskanen, 2021, ss. 13–15) Tässä opinnäytetyössä päihteillä tarkoitetaan kaikkia keskushermostoon päihdyttävästi vaikuttavia aineita, kuten alkoholia, huumeita ja päihdyttäviä lääkkeitä.

Työskentely laitosmuotoisessa perhekuntoutuksessa on tuonut näkyväksi päihderiippuvuuden laajat vaikutukset perheiden sekä yksilöiden hyvinvointiin. Päihdeperhekuntoutukseen ohjautuvien asiakkaiden lisääntyminen on haastanut työn tilaajana toimivan Perhepalvelut Oivan työryhmää kehittämään uusia tapoja tukea ja ohjata perheitä kohti tasapainoisempaa arkea. Päihderiippuvuuden vaikutukset yksilön sekä perheen kohdalla nivoutuvat vahvasti toisiinsa perhesysteemin kautta. Esimerkiksi riippuvuuden aiheuttamat vanhemmuuden haasteet voivat vaikuttaa suoraan lapsen kehitykseen.

Perhekuntoutuksessa kohtaaminen ja kohtaamisen taidot ovat keskeisiä asiakasprosessin onnistumisessa. Yleisesti päihderiippuvuuteen liittyy edelleen vahva stigma ja se tuo oman haasteensa, jotta ammattilainen kykenee näkemään ihmisen riippuvuuden alla. Oivan työryhmässä tätä on pyritty kehittämään puhumalla paljon auki asiakkaiden tilanteita sekä kuntoutuksen prosessia. Perhekuntoutuksessa perheen kanssa työskentelee perhetyöntekijä – perhepsykoterapeutti työpari. Perheohjaajien lisäksi myös perhepsykoterapeutti työskentelee jokaisessa yksikössä kokoaikaisena työntekijänä. Päihdeperhekuntoutuksen yhteydessä perheen kanssa työskentelee myös päihdeohjaaja.

Työn tilaaja Perhepalvelut Oiva Oy on vuonna 2020 perustettu yritys, joka tuottaa lastensuojelun asiakkaille suunnattuja perhepalveluita. Yrityksen nimi muodostuu lastensuojelun yleisistä tavoitteista: Olkea-aikaisesti. VAikuttavasti. Tuotettavan palvelun korkea laatu pyritään varmistamaan panostamalla johtamiseen, henkilöstön onnistumiseen ja menestymiseen sekä toimimalla vaikuttavan palvelumallin mukaisesti. Asiakastyön keskiössä ovat perheterapeuttinen osaaminen ja dialogisuus. (Perhepalvelut Oiva oy, n.d.-a)

Oiva tuottaa ympärivuorokautista perhekuntoutusta neljällä eri paikkakunnalla, Jyväskylässä, Lempäälässä, Espoossa ja Vantaalla. Toiminta on laajentunut myös toimeksiantomuotoiseen perhehoitoon, tukiperhetoimintaan ja viimeisimpänä terapiapalveluihin. Perhekuntoutus on mahdollista toteuttaa myös päihdeperhekuntoutuksen muodossa. (Perhepalvelut Oiva oy, n.d.-a)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on nostaa esiin päihderiippuvuuden vaikutukset perheissä sekä kartoittaa Perhepalvelut Oiva Oy:n työntekijöiden kokemuksia päihdeperhekuntoutuksessa kohdatuista haasteista ja työn kehittämistarpeista. Työn tavoitteena on tuottaa tilaajalle tietoa, joka tukee palveluiden kehittämistä ja työntekijöiden osaamisen vahvistamista. Tutkimuksen kohderyhmänä ovat päihdeperhekuntoutuksessa työskentelevät ammattilaiset ja aineisto kerättiin anonyymilla kyselylomakkeella.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia haasteita työntekijät kokevat päihderiippuvuudesta toipuvien perheiden kanssa työskentelyssä?
2. Millaista tukea työntekijät kokevat tarvitsevansa päihdeperhekuntoutuksessa työskentelyyn?

2 Tietoperusta ja aiemmat tutkimukset

Opinnäytetyö tuo esiin päihdeperhekuntoutuksen parissa työskentelevien kokemuksia haasteista ja tuen tarpeista sekä päihderiippuvuuden synnyn teorioita ja mekanismeja, vaikutuksia yhteiskuntaan, yksilöön ja perhesuhteisiin. Nämä tuovat laajalti esiin mistä riippuvuudessa on kysymys. Lisääntyneen tiedon ja ymmärryksen kautta työntekijällä on paremmat valmiudet päihderiippuvuuden parissa työskentelyyn. Aiemman tutkimuksen kautta kuvataan päihderiippuvuuden parissa työskenneltäessä koettavia haasteita.

Perhekuntoutus on lakiin kirjattua palvelua, jota kannustetaan hyödyntämään erityisesti lapsen sijoittamisen välttämiseksi. Opinnäytetyö esittelee Perhepalvelut Oivan perhekuntoutusta ohjaavia malleja, lapsikeskeinen työote, Walking and Talking, dialogisuus ja 12 askeleen ohjelma päihdekuntoutuksen osalta.

2.1 Päihderiippuvuus

Päihderiippuvuus tunnetaan sairautena, jolla on fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen ulottuvuus. Lääketieteellisessä sairausmallissa päihderiippuvuudelle on määritetty tunnettu kehityskulku ja kriteeristö diagnoosin asettamiseksi. Fysiologisia tekijöitä ovat välittäjäaineiden muutokset, aivojen muutokset sekä muutokset palkitsemisjärjestelmän toiminnassa. Sairaudelle tyypillinen oman tilan kieltäminen tulee juuri palkitsemisjärjestelmän häiriöstä, joka alentaa ihmisen omaa kyvykkyyttä oman sairauden suhteen toimimisessa. Sairauden nähdään myös olevan vahvasti perinnöllistä eli geneettisen perimän kautta peritään alttius sairastumiseen. Sairauden syntyä tutkitaan myös kognitiivisen viitekehyksen kautta, joka näkee ihmisen oppivana yksilönä ja riippuvuuden kehitykseen vaikuttaisi perimän lisäksi opitut päihdekäytön uskomukset ja käyttötavat. (Henttinen ym., 2023, luku 3.8.5)

Sairauden edetessä toleranssi päihteeseen kasvaa ja ihmisen keskushermosto muuttuu päihteitä tarvitseväksi. Saadakseen saman tarpeen tyydytettyä, ihmisen on kasvatettava käytettävän päihteen määrää. Päihteen käyttö myös aiheuttaa ja altistaa monille eri somaattisille sairauksille sekä tapaturmille. (Suomen Päihderiippuvaiset ry, 2019, s. 7)

Psykologisessa näkemyksessä sairauden puhkeamiseen nähdään vahvasti liittyvän perhesysteemiset mallit. Ihmisen sosiaaliset verkostot ja roolit niissä vaikuttaisivat päihteisiin ja päihteiden käyttöön kehittyviin suhteisiin. (Henttinen ym., 2023, luku 3.8.5)

Usein päihteiden käytöllä haetaan jotain tunneperäistä kokemusta, kuten vahvaa hyvänolon tunnetta, piristystä, rauhoittumista tai apua ahdistuksen lievitykseen. Tätä samaa kokemusta ihminen tavoittelee kasvaneen toleranssin myötä lisäämällä päihteen määrää tai hakemalla kokemusta muista päihteistä. Sairaus vaikuttaa vahvasti ihmisen tunne-elämän kehitykseen sekä oman tilan kieltämiseen. Sairauden aiheuttama pakonomaisuus aiheuttaa ihmiselle vahvoja häpeän ja syyllisyyden kokemuksia. Ihminen ajoittain ymmärtää oman käyttöksensä aiheuttamia seurauksia mutta ei itsenäisesti kykene pysyvään muutokseen. Päihderiippuvuus osaltaan aiheuttaa mielenterveyden häiriöitä, kuten ahdistusta, masennusta, unettomuutta ja paniikkikohtauksia. (Suomen Päihderiippuvaiset ry, 2019, ss. 7–8)

Sosiaalinen puoli riippuvuuden synnystä nähdään ihmistä ympäröivien tekijöiden summana. Sosiaaliset, kulttuuriset ja yhteiskunnalliset olosuhteet vaikuttavat ihmiseen. Näin ollen myös aikakaudella, jolloin ihminen elää on suuri merkitys riippuvuuden syntyyn. Tämä korostaa yhteiskunnallisesti tehtävien suuntaviivojen ja kulttuurin merkitystä. Monet näkökulmat kuitenkin puoltavat sitä, ettei päihderiippuvuus ole ihmisen oma valinta. Toipumisen kannalta onkin tärkeää ihmisen näkeminen riippuvuuden takana. Tämä tarkoittaa ammattilaisen kykyä ymmärtää sairautta ja olla tuomitsematta ihmistä hänen hakiessaan apua. Myös avun oikea-aikaisuus ja ihmisen itsensä hyväksi kokeman hoitomuodon tarjoaminen ovat tärkeitä tekijöitä. (Henttinen ym., 2023, luku 3.8.5)

Sairauden edetessä ihminen alkaa myös itse muokkaamaan sosiaalista verkostoaan enemmän hyväksyvämpään suuntaan. Oman tilan kieltäminen näkyy henkisenä väkivaltana läheisiä kohtaan, jotka nostavat haittoja esiin. Riippuvuudelle tyypillistä on kontrollin asteittainen menetys, joka näkyy ongelman esiintymisenä työelämässä, harrastuksissa ja perheen ulkopuolisissa ihmissuhteissa. Mahdollistaakseen päihteiden käytön ihminen eristäytyy tai vaihtaa verkostoaan sellaiseen, jossa päihteiden käyttöön ei puututa tai sitä jopa tuetaan. (Suomen Päihderiippuvaiset ry, 2019, s. 8)

2.1.1 Päihteiden vaikutukset yhteiskuntaan, yksilöön ja perheeseen

Päihteillä on suomalaisessa yhteiskunnassa merkittävä ja moniulotteinen rooli. Alkoholi päihteenä on edelleen hyvin yleinen osa suomalaista kulttuuria ja sosiaalisia tapoja.

Alkoholipoliittisilla suuntauksilla on yleisesti ollut merkittävä osuus alkoholin kulutuksessa. Verotus, saatavuus sekä talouden nousu- ja laskusuhdanteet ovat vieneet kulutusta kasvamaan tai vähenemään päin. 2000-luvulla kokonaiskulutus on selkeästi laskenut vuosien 2007 ja 2022 välillä. Vuonna 2007 kulutus oli vielä 12 litraa 100 % alkoholia 15-vuotta täyttäneeltä asukasta kohden ja laski vuoteen 2022 mennessä 8,7 litraan 100 % alkoholia asukasta kohden. (Jääskeläinen & Karlsson, 2024, ss. 22–23)

Vaikka veronkorotukset ja talouden lasku ovat yleisesti vähentäneet kulutusta, on saatavuuden lisääntyminen muuttanut tätä trendiä. 2018 alkoholilain muutos salli kaupoissa myytävän alkoholin sisältävän 5,5 % alkoholia, jonka seurauksena alkoholiveron kiristyksestä huolimatta kulutus ei laskenut. (Jääskeläinen & Karlsson, 2024, ss. 22–23)

THL:n mukaan lähes miljoona suomalaista vuosittain altistaa itsensä alkoholihaittojen riskeille. Ihmisen omaa ymmärrystä juomisen haitoista ei pidetty korkeana mutta kuitenkin 40 % oli edellisen vuoden aikana pyrkinyt vähentämään tai lopettamaan juomisen. Tämä THL:n mukaan tukee sitä, että ihmisen omaa halua vähentää tai lopettaa voidaan ainakin tukea esimerkiksi lyhytneuvonnalla. Yli puolet suomalaisista oli kokenut päihtyneen aiheuttamia haittoja julkisella paikalla ja reilu 1,3 miljoonaa oli kokenut läheisen päihteiden käytöstä johtuvia haittoja. (THL, 2024a)

Alkoholin riskikäytöllä on moniulotteisia haittoja, joista osa on välittömiä ja osa vaikeammin havaittavia pitkällä ajalla esiin tulevia. Vakavien terveyshaittojen, kuten maksasairauksien ja syöpien riski kasvaa. Myös huonolaatuinen uni, kohonnut verenpaine ja mielenhyvinvoinnin haasteet ovat yleisiä. Suurempia vaikutuksia ovat tapaturmat, joita humalatila aiheuttaa. Näitä ovat yleisesti kaatumiset ja pahoinpitelyn aiheuttamat vammat. Tapaturmaisista aivovammoista noin puolet on alkoholin aiheuttamia. (Mäkelä & Warpenius, 2024, s. 62)

Huumeiden käyttö on yleistynyt alkoholin rinnalla, vaikka säännöllinen käyttö on edelleen harvinaisempaa. Vuoden 2022 huumeikyselyssä 29 % suomalaisista oli kokeillut huumeita elämänsä aikana ja 9 % käytti niitä viimeisen vuoden aikana. Luvut tarkoittavat lähes miljoonan suomalaisen kokeilleen huumeita elämänsä aikana ja 320 000 käyttäneen niitä edellisen vuoden aikana. Edellistä kuukautta tarkastellessa luku putosi noin puolella. Miesten osuus eri ikäryhmissä on 25–34-vuotiaita lukuun ottamatta naisia suurempi. Aiemmin huumeiden käyttö ja kokeilu on painottunut nuorempiin ikäryhmiin mutta vuoden 2018 jälkeen se on yleistynyt selkeästi myös 35–44-vuotiailla miehillä. (Karjalainen, 2023, s. 14)

Lääkkeiden väärinkäytön, kuten rauhoittavien ja kipulääkkeiden osuus on nousussa sen ollessa 2022 korkeampi, kuin koskaan, noin 8 %. Huomionarvoista on, että väärinkäyttö korostuu 35–44-vuotiailla naisilla, erottaen sen huumeiden käytön sukupuolijakaumasta. Lääkkeiden väärinkäyttö on ilmiönä tunnettu jo pitkään ja ainoastaan kannabis on yleisemmin käytetty huume. (Karjalainen, 2023, ss. 14–18)

Asenteet eri päihteitä kohtaan eroavat selkeästi. Alkoholia on edelleen pidetty sosiaalisesti hyväksyttävänä. Terveysongelmien lisäksi haitat ulottuvat merkittävästi myös taloudellisiin ongelmiin, ihmissuhdeongelmiin ja työelämään. Lähes miljoona suomalaista on kertonut kokeneensa vähintään yhden haitan alkoholiin liittyen. (Mäkelä & Warpenius, 2024, ss. 81–82) Asenteet ovat kuitenkin lieventyneet myös huumeita kohtaan. Vuoden 2022 huumekestelyssä lähes kolmasosa vastaajista ei nähnyt tarvetta rangaista huumeiden käytöstä lainkaan. Valtaosa pitää huumeita edelleen vakavana ongelmana, mutta muutosta on selkeästi tapahtumassa. (Karjalainen, 2023, s. 28)

Sosioekonomisia eroja tarkasteltaessa päihteiden käytön seuraukset korostuvat pienituloisilla ja matalasti koulutetuilla. Vaikka korkeasti koulutetut ja parempituloiset kuluttavat alkoholia enemmän, on alkoholikuolleisuus selkeästi suurempaa vähiten koulutetuilla. (Mäkelä & Warpenius, 2024, ss. 94–95)

Yksilötasolla vaikutukset ulottuvat laajalle yksilön sosiaalisessa verkostossa. Päihteiden aiheuttamat haitat, kuten lisääntyvä tarve sosiaalipalveluille kohtaa perheen sisäiset ongelmat. Näitä ovat esimerkiksi lapsen terveyden ja kehityksen vaarantuminen mutta myös vanhemmuuden haasteet. Haitat korostuvat mitä pienemmästä lapsesta on kyse. Raskauden aikaisella päihteiden käytöllä on tunnettuja haittavaikutuksia, mutta kasvaminen päihteiden värittämässä ympäristössä on todettu olevan jopa sikiön altistumista haitallisempaa lapsen kehitykselle. Mentalisaatiokyvyn kehittymisen kannalta ensimmäiset neljä vuotta ovat lapselle tärkeimmät. (Mäntyselkä & Sankilampi, 2021, s. 12)

Päihderiippuvuuteen liittyvä pakonomaisuus ja itsekeskeisyys voivat johtaa lapsen kaltoinkohteluun, joka vaikuttaa kehitykseen kokonaisvaltaisesti. Jatkuva psyykinen stressi sekä traumatisoituminen vaikuttavat keskushermoston kehitykseen. Kokonaisvaltaiseen kehitykseen liittyvät asiat niin lapsen kuin vanhemman puolelta ovat usein päihderiippuvuuden varjostamissa perheissä etenkin vanhempien osalta puutteellisia tai kokonaan poissaolevia. Lapselle perusturvallisuutta tuovia asioita ovat esimerkiksi emotionaalinen lämpö ja pysyvyyden tarjoaminen. Päihderiippuvuus taas aiheuttaa arjen jäsentymättömyyttä ja vanhempi näyttäytyy lapselle hyvin ennakoimattomasti. Välillä

vanhempi kykenee osoittamaan lämpöä ja huolenpitoa, kun taas toisena hetkenä on kylmä ja etäinen. (Mäntyselkä & Sankilampi, 2021, s. 12)

Perheen roolit voivat hämärtyä ja kääntyä jopa pääläelleen perheissä, joissa on päihderiippuvuutta. Lapsista tulee huoltajia omille vanhemmilleen ja mahdollisille sisaruksilleen. Väkivallan kokeminen ja näkeminen voivat olla perheessä läsnä, eikä väkivallan näkeminen ole lapselle yhtään vaarattomampaa, kuin väkivallan kohteeksi joutuminen. (Mäntyselkä & Sankilampi, 2021, s. 12)

Vanhemmuus itsessään voi kuitenkin toimia keskeisenä voimavarana ja motivaationa päihderiippuvuudesta kuntoutumiseen. Ihmisen irtautuessa riippuvuuden luomasta identiteetistä antaa tämä tilaa vanhemmuuden identiteetin rakentumiselle, joka tukee sekä vanhemman että lapsen hyvinvointia. (Ruisniemi, 2006, s. 175)

Suurin osa nuorista kokee vanhemman juomisen aiheuttaneen suuria haittoja. Yleistä oli, että erotilanteiden luomien välirikkojen lisäksi perhe usein jakaantuu juovan vanhemman eristäytyessä riippuvuuden edetessä, riitojen kautta sekä toisen vanhemman suojellessa lasta luomalla etäisyyttä päihteitä käyttävään vanhempaan. (Simonen ym., 2016, ss. 67–68) Lapset jäävät perheissä ilman normaalia vuorovaikutusta sekä lämmön ja empatian kokemuksia. Vanhemman elämä kietoutuu täysin päihteen ympärille ja lapset kuvailevatkin olevansa vain pakollisia osia vanhemman elämässä. Puuttumaan jäävät kannustus, huomioiminen, kehuminen, rakkauden osoitukset ja ohjaava vanhempi. Vanhempien valehtelu ja salailu vaikuttavat myös kielteisesti lapsen itsetuntoon, luoden huonommuuden tunnetta. (Simonen ym., 2016, ss. 73–74)

Lapsille vanhemman juominen aiheuttaa suurta häpeää ja tämä vaikuttaa suoraan lapsen toimimiseen niin kotona kuin kodin ulkopuolellakin. Lapsen kiintymys vanhempaan on vahvaa päihteiden käytöstä huolimatta. Lapsi sopeutuu peittelemään oman vanhemman päihteiden käyttöä esimerkiksi rajaamalla kavereiden vierailut täysin pois omasta kodista. Lapsi pitää oman perheen sisäiset asiat tiukasti itsellään mutta tuntee vastuuta perheen tilanteesta ja murehtii päihteitä käyttävän vanhemman ja kodin tilannetta. Tämä näkyy väsymyksenä ja uniongelmina. Myös motivaation puute on yleinen seuraus väsymyksestä sekä aikuisjohtoisen arjen olemattomuudesta. Avun saaminen vanhemmilta esimerkiksi koulutehtävissä tai kouluun lähtemisessä voi olla vähäistä tai puuttua kokonaan. Koulunkäynti on usein hankalaa myös häpeän vuoksi. Lapsi on vaarassa joutua herkästi kiusatuksi, mikäli vanhemman päihteiden käyttö tulee esiin perheen ulkopuolella. (Simonen ym., 2016, ss. 68–69)

Lapset ajautuvat herkästi myös harrastusten osalta ulkopuolisiksi perheen rahojen hувetessa päihteisiin. Perheessä roolien vaihtuminen näkyy myös konkreettisesti lasten kokeman huolen ja vastuun lisäksi. Lapsi ajautuu sijaisvanhemmaksi nuorempien sisarusten kohdalla. Toisen tai molempien vanhempien päihteiden käyttö vie pystyvyyden vanhemmuudesta, sillä voimavarat kohdistetaan riippuvuuden mahdollistamiseen ja päivästä selviämiseen. Voimavarat eivät enää riitä perusturvallisuuden tarjoamiseen, jolloin vanhin lapsista saattaa ottaa vanhemman roolin ja pyrkii huolehtimaan nuoremmista. Myös perheen ulkopuoliset saattavat asettaa lapsen vastuunkantajaksi ottamalla lapsen yhteyttä, jos vanhempi kohdataan kodin ulkopuolella päihtyneenä. Lasten ja nuorten kokema psyykinen kuormitus voi näkyä myös häiriökäyttäytymisenä tai päihteiden käyttönä, johon omaa pahaa oloa puretaan. (Simonen ym., 2016, s. 69)

Paha olo koostuu monista erilaisista tunteista, joita vanhemman pitkäaikainen päihteiden käyttö lapsessa herättää. Toistuvasti koetut pettymykset ja pelko fyysisestä tai henkisestä väkivallasta luovat vihan ja pelon lisäksi myös turhautumista, toivottomuutta ja turtumista. Osa lapsista kuvaileekin, kuinka vanhemman juominen ei enää herätä mitään tunteita. Vanhemman juomisesta on muodostunut lapselle normaali arki ja lukuisten pettymysten kautta lapsi on löytänyt selviytymiskeinoksi välinpitämättömyyden. (Simonen ym., 2016, ss. 70–71)

Lasten kertomuksissa voimavaraksi haastavassa arjessa nousee vertaistuki, kuten sosiaalinen media, kaverit ja ystävät. Kaveri, jonka vanhemmalla on myös päihderiippuvuus, tuo ymmärretyksi ja kuulluksi tulemisen tunnetta. Voimavarana voi toimia myös joku muu perheenjäsen, sisarukset tai vaikka isovanhemmat. Toinen vanhempi, voi toimia tukipilarina pystyessään kohdistamaan voimavarojaan lapsen huomioimiseen. Turvaa lapset ja nuoret ovat oppineet löytämään myös omiin oloihin vetäytymisestä tai pyrkimällä viettämään aikaa kodin ulkopuolella. Riippuvuuden stigma helposti estää voimavarojen löytämistä, koska läheisen kokema häpeä opettaa salaamaan asiat. (Simonen ym., 2016, ss. 75–76)

Nuorten kokemukset tuen ja avun saamisesta vaihtelevat. Toiset kokevat ulkopuolisten puuttumisen hyödyllisenä muutoksen kannalta, kun toiset ymmärtävät perheen puuttumisen, mutta eivät ulkopuolisten. Tämä näkyy myös kokemuksissa avun hyödyllisyydessä. Toinen nuori kertoi olevansa tyytyväinen useamman vuoden sijoitukseensa kodin ulkopuolelle. Toinen taas koki terapiassa keskustelun täysin turhana, mutta apu oli löytynyt kavereiden kanssa keskustelusta. Yhteistä oli ajatus, että apua on

olemassa, mutta sen saaminen ja löytäminen on haastavaa. (Simonen ym., 2016, ss. 76–78)

Päihderiippuvuuden parissa elävien nuorten kertomuksista toistui kuitenkin usein usko tulevaan ja omaa tilannetta ei nähty yhtä toivottomana miltä se ehkä ulospäin näyttäytyi. Tämä kuvasti lapsen sopeutumista epänormaaliin tilanteeseen vahvan ilmiön vaikutuksen alla eläessä. Nuoret kokivat elämän myös opettaneen pärjäämään ja osoittivat myötätuntoa vanhempiaan kohtaan nostamalla esiin niitä hyviä asioita, joita vanhemmat olivat pystyneet arkeen tuomaan. Apua tarjotessa nuoret ja lapset pitivät tärkeänä asioista suoraan puhumista sekä vahvemmin tilanteeseen puuttumista. (Simonen ym., 2016, ss. 77–78)

Päihderiippuvuuden hoidossa vaikuttaisi olevan samoja tärkeitä elementtejä kaikkien osapuolten kohdalla. Päihderiippuvainen itse kaipaa toipumiseen ja havahtumiseen selkeää puuttumista, suoraan puhumista ja varsinkin toipumisen alussa selkeitä sääntöjä sekä struktuuria. Läheisten osalta samat asiat nousevat esiin lasten ja nuorten kertomana. Perhe on yhteisesti luonut riippuvuuden ympärille kuplan, jonka sisällä pyritään pitämään kaikki riippuvuuden aiheuttamat haitat.

Yhteiskunnassa vallitseva tiedonpuute ja riippuvuuden ympärillä oleva stigma kuitenkin usein tukevat narratiivia, jonka perhe yhdessä ja yksilöinä ovat luoneet asioiden salaamiseksi. Salailusta huolimatta niin läheisten kuin päihderiippuvuuteen sairastuneidenkin puheista käy ilmi, kuinka tärkeää asian rehellisesti ääneen sanominen on toipumisen kannalta.

2.1.2 Päihdetyön menetelmät ja osaamistarpeet

Päihdetyö vaatii monialaista osaamista yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan tasoilla vaikuttavista riskeistä ja suojaavista tekijöistä sekä riskien ennaltaehkäisystä ja suojaavien tekijöiden vahvistamisesta. Työn ja osaamisen tulisi perustua tutkittuun tietoon ehkäisevistä, haittoja vähentävistä sekä hoidollisista menetelmistä. Erityisen tärkeää on tunnistaa omia käsityksiä ja asenteita stigman vähentämiseksi. Päihdetyön osaamiseen kuuluu myös ymmärrys palvelukokonaisuuksista ja ilmiöiden merkityksestä hyvinvoinnille. (Markkula ym., 2023, ss. 12–13)

Sosiaali- ja terveysministeriöltä valmistuneessa julkaisussa tehtiin katsaus kohtaavien alojen koulutuksien sisältöön päihde- ja mielenterveystyön osalta. Mukana olivat ammattikoulut, ammattikorkeakoulut sekä yliopistot. Erillinen työryhmä antoi suosituksensa

päihde- ja mielenterveystyön minimivaatimuksista jo vuonna 2007. Tästä huolimatta sisällöt olivat edelleen, 15 vuotta myöhemmin, huonosti näkyvillä koulutusten sisällössä. (Markkula ym., 2023, s. 52)

Päihdetyön pariin usein työllistyvien sosionomin, sairaanhoitajan ja yhteisöpedagogin tutkinnot olivat tarkastelussa mukana. Eri tutkinnoissa oli suuria eroja myös koulukohtaisesti ja päihde-, mielenterveys- ja riippuvuussisältöjen laajuudet poikkesivat huomattavasti.

Sosionomin ja sairaanhoitajan tutkintoon päihde-, mielenterveys- ja riippuvuussisällöt kuuluivat pakollisiin opintoihin kaikissa kouluissa mutta yhdenmukaisuutta sisällöissä ei ollut nähtävissä ja osassa kouluja sisällöt olivat osana laajempia opintojaksoja. (Markkula ym., 2023, s. 30, 34) Yhteisöpedagogin tutkinnossa pakollisina opintoina sisällöt löytyivät yhden koulun opinnoista. Muuten nämä näkyivät lähinnä valinnaisissa opinnoissa. (Markkula ym., 2023, s. 37) Koulutukset sisälsivät muita pakollisia opintoja, jotka päihdetyötä tehdessä voivat varmasti olla hyödyksi, kuten kohtaaminen ja ehkäisevä työote.

Päihdetyöhön voi suuntautua valitsemalla opinnoissa valinnaisia päihdetyöhön suuntaavia opintoja. Korkeakouluopiskelijoilla on myös mahdollisuus suorittaa opintoja muiden koulujen tarjonnasta esimerkiksi CampusOnline-portaalin kautta. Yleisesti päihdetyössä käytettyjä työmuotoja ovat motivoiva haastattelu, mini-interventio, yhteisöhoito, erilaiset terapiat ja toiminnalliset ja luovat menetelmät. Osaamista voi syventää myös jo työelämässä esimerkiksi edellä mainittujen menetelmien koulutusten kautta. Ammatillisena lisäkoulutuksena löytyy myös mielenterveys- ja päihdetyön ammatti- ja erikoisammattitutkinto. (Päihdelinkki, 2019) Päihdetyön kenttä on moninainen ja kattaa ehkäisevän, kuntouttavan, hoidollisen ja haittoja vähentävän palvelun. Hyvinvointialueiden lisäksi voi työllistyä lukuisille yksityisille toimijoille.

Työn tilaajana toimiva Perhepalvelut Oiva tuottaa ympärivuorokautista perhekuntoutusta. Päihteiden jatkuvasti kasvavan roolin vuoksi palvelutarjontaan kuuluu myös päihdeperhekuntoutus. Oiva toteuttaa perhekuntoutuksessa Walking and Talking-mallia ja toiminnan ydintä on dialogisuus. (Perhepalvelut Oiva oy, n.d.-a) Malli on omiaan tukemaan työntekijöitä myös päihdeperhekuntoutuksen perheiden kanssa työskenneltäessä. Tärkeää päihderiippuvuudesta toipumisen mahdollistamiseksi on juuri voimavarakeskeinen työskentely. Tämä on tärkeää myös stigman purkamisessa.

Moniammatillinen yhteistyön merkitys korostuu, kun päihdekuntoutus yhdistetään perhekuntoutukseen. Palvelumalli voi toimia koko perheen apuna kohti parempaa arkea. Päihdetyöskentely tapahtuu usein yksilötyöskentelynä mutta perheen kanssa työskentelee myös perhepsykoterapeutti sekä perheohjaaja, jotka molemmat tuovat eri näkökulmaa perheen haasteista eri viitekehyksissä. Moniammatillisessa tiimissä kokonaisvaltaisuus voidaan varmistaa tarkastelemalla ja sanoittamalla kuntoutuksen etenemistä yhdessä ammattilaisten ja perheen kesken. Päihderiippuvuuden moninaiset ulottuvuudet vaativat moniammatilliselta tiimiltä sosiaalityön, päihdetyön ja perhepsykoterapian osaamista.

2.1.3 12 askeleen ohjelma

Päihdetyössä Oivan päihdeperhekuntoutuksessa hyödynnetään 12 askeleen toipumisohjelman. Läheiset otetaan työskentelyyn mukaan ja työskentelyn keskiössä ovat kohtaaminen ja kuunteleminen, teemoina kriisi ja tunteiden säätely, selviytymiskeinojen tarkastelu, sosiaalinen tuki, voimavarat ja jatkotuen pohdinta. Oiva järjestää myös omia läheisille suunnattuja vertaistukiryhmiä. (Perhepalvelut Oiva oy, n.d.-b)

12 askeleen ohjelma on peräisin AA-yhteisöstä. AA perustettiin 1935 ja lähes alusta asti toiminta on perustunut nimettömyyteen ja vertaistukeen. Aivan alussa toiminta perustui Oxford-ryhmän periaatteille, mutta irtaantui tästä pian muun muassa nimettömyyden vuoksi. 12 askelta syntyi sadan ensimmäisen ryhmäläisen kokemuksista ja siitä lähtien se on toiminut toipumisohjelman ytimenä. (Aalto, 2018, s. 2330)

Perhepalvelut Oivan päihdeperhekuntoutus koostuu intensiivisestä, viikoittain tapahtuvasta yksilötyöskentelystä. Yksilötyöskentelyn ohella asiakasta kannustetaan myös vertaistukiryhmien piiriin. Kuntoutus on aina asiakkaan kanssa yhdessä työstettävä prosessi, joka tähtää asiakkaan havahduttamiseen ja omien voimavarojen valjastamiseen. Asiakas sitoutuu päihdeettömyyteen ja hänen kanssaan käydään selkeästi läpi mahdollisen retkahduksen seuraukset. (Perhepalvelut Oiva oy, n.d.-b)

Päihdeohjaajan kanssa läpikäytävien itsenäisten tehtävien sekä psykoedukaation kautta ihminen pyritään havahduttamaan näkemään oma riippuvuutensa. Tätä kautta riippuvuudelle tyypillistä oman tilan kieltoa on mahdollista purkaa ja saada käännettyä ulkoista motivaatiota sisäiseksi. Kuntoutukseen kuuluu myös jatkohoidon mahdollisuuksien kartoitus asiakkaan kanssa. Lisäksi laaditaan suunnitelma, kuinka ihminen ylläpitää ja edistää toipumistaan päihdeperhekuntoutusjakson jälkeen. (Perhepalvelut Oiva oy, n.d.-b)

2.2 Perhekuntoutus

Lastensuojelun perhekuntoutus on yksi lastensuojelun avohuollon keskeisistä työmuodoista. Tarkoituksena on tarjota tukea perheille, joilla on monia haasteita arjessa ja täten ehkäistä myös lasten sijoittamista kodin ulkopuolelle. Perhekuntoutus eroaa perhetyöstä siten, että sitä toteutetaan erityisesti laitospuolisena ja se keskittyy intensiivisiin tukitoimiin. Tarkkaa tietoa perhekuntoutusta käyttävien asiakkaiden määrästä ei ole mutta on arvioitu sen olevan noin 1–6 % avohuollon asiakkaista. Perhetyön kohdalla arvio on 10–40 %. Aloitettaessa perhekuntoutus, on perheen tilanne usein jo kriisiytynyt sekä akuutti ja perheen hyvinvointia kuormittavat usein päihdeongelmat, mielenterveysongelmat ja perheväkivalta. (Alatalo ym., 2017, s. 9)

2.2.1 Lapsikeskeinen työote

Alatalo ym. (2017, ss. 10–11) käyvät läpi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen työpöytämallinnustyöskentelyn kautta esiin nousseita perhekuntoutuksen onnistumisen kannalta tärkeitä sisältöelementtejä. Perhekuntoutuksessa, kuten perhetyössäkin tärkeää ja olennaista on perheen oman toimijuuden kokonaisvaltainen tukeminen ja lapsen suojeleminen. Onnistumista voidaankin arvioida näitä elementtejä ja niiden etenemistä tarkastelemalla.

Tätä työtettä kutsutaan lapsikeskeiseksi työotteeksi, ja se edellyttää lapsen, vanhemman ja koko perheen tarpeiden huomioimista tasapainoisesti. Lapsikeskeisessä työotteessa korostuu jokaisen lapsen yksilöllisten kokemusten huomioon ottaminen, mikä tuo vanhemmille ymmärrystä lapsen tarpeista konkreettisesti eikä pyri vain yleisen hyvän vanhemmuuden esiin tuomiseen. Tärkeää on kuitenkin, että lapsen omaa turvallisuuden tunnetta ja toimijuutta kyetään vahvistamaan riippumatta vanhempien valmiuksista ottaa tukea vastaan. (Alatalo ym., 2017, ss. 10–11)

Vaikka ensisijaisena tavoitteena on turvallisen omassa kodissa elämisen varmistaminen lapselle, voi onnistunut työskentely tarkoittaa myös lapsen sijoitusta. Mikäli vanhemmuutta vahvistaville tukitoimille ei ole riittäviä edellytyksiä lapsen edun kautta tarkasteltaessa, on lapsen hyvinvointi ja turvallisuus aina etusijalla. (Alatalo ym., 2017, ss. 10–11)

Keinoiksi lapsikeskeisen suojelun lisäämiseksi perhekuntoutuksessa Alatalo ym. (2017, s. 11) tuovat esiin menetelmien ja toimintatapojen systemaattisen kehittämisen ja hyödyntämisen eri-ikäisten lasten kanssa työskennellessä. Myös ammattilaisten

koulutuksessa tulee painottaa lapsikeskeisen työtteen taitoja ja kehittämisessä on huomioitava tutkimustieto sekä asiakkaiden kokemukset. Lapsikeskeisen suojelun lisäksi keskeisiä sisältöelementtejä ovat lapsen ja perheen tilanteen ja tuen tarpeiden arviointi, konkreettinen apu ja ohjaus, läheisten, vertaisten ja yhteisön tuki sekä hoito ja kuntoutus. (Alatalo ym., 2017, s. 11)

2.2.2 Oivan tuottaman perhekuntoutuksen mallit (Walking and Talking ja dialogisuus)

Perhepalvelut Oivassa käytettävä malli perustuu William Madsenin ja Kevin Gillespien teokseen Collaborative Helping: A Strengths Framework for Home-Based Services. Teos esittelee Walking and Talking –mallin kokonaisvaltaisena ja voimavarakeskeisenä mallina, joka on suunniteltu erityisesti koti- ja yhteisöpalveluiden tarpeisiin. Tavoitteena on luoda perheiden kanssa työskentelysuhde, joka perustuu kumppanuuteen. Työskentelysuhteen keskiössä on perheen omat voimavarat ja toimijuus. Tarkoitus ei ole vain ratkoa ongelmia vaan rakentaa perheen kanssa toivoa ja identiteettiä. (Madsen & Gillespie, 2014, s. 8–15)

Mallissa pyritään tasapainottamaan konkreettisen tuen ja terapeuttisen työskentelyn suhdetta. ”Walking and Talking” termi edustaa työntekijän kulkemista perheen rinnalla arjen ongelmissa. Mallissa syvennyttään ihmisen itsensä kertomiin tarinoihin, joiden kautta he elämäänsä ymmärtävät. Työskentely toteutetaan kulkemalla ihmisen rinnalla ja osallistumalla jokapäiväiseen elämään rutiinitehtävien tasolla. Yhdistelmänä ”Walking and Talking” –malli tekee työskentelystä käytännönläheistä, merkityksellistä sekä lisää työn vaikuttavuutta ja on asiakkaan apuna saavuttamassa kestäviä muutoksia. (Madsen & Gillespie, 2014, s. 32–33)

Olennaista onnistumiselle on yhteistyösuhteen ylläpitäminen ja reflektointi. Työntekijän tulisi tarkastella omaa työskentelyään kriittisesti ja kehittää vuorovaikutustaitojaan jatkuvasti. Reflektion tulee ulottua myös työntekijän omiin arvoihin, uskomuksiin ja oletuksiin, jotka vaikuttavat perheiden kohtaamiseen. Erityisen tärkeää on myös molemminpuoliseen luottamukseen pyrkiminen sekä avoimuus. (Madsen & Gillespie, 2014, ss. 35–38) Työskentely perheiden kanssa voi olla parhaimmillaan tavoitteellista sekä hyvin jäsenneltyä mutta samaan aikaan dialogista ja joustavaa.

Dialogisuudelle ominaista on, ettei asiakkaana olevan perheen puolesta pyritä löytämään ratkaisua tai pyritä muuttamaan perhettä. Dialogisuuden kautta on tarkoitus synnyttää uutta ymmärrystä. Muutokselle on mahdollista luoda edellytykset dialogien prosessin kautta. Ammattilaisten ei siis ole tarkoitus tulkita asiakkaiden kertomuksia ja tehdä näiden kautta

johtopäätöksiä asioiden tulkitsemiseksi. Tarkoituksena on yhteisen pohtimisen kautta luoda uutta näkemystä molemmin puolin. Tässä tärkeää on riittävän tilan mahdollistaminen niin asiakkaalle, kuin ammattilaiselle, asioiden vastaanottamiseksi ja pohtimiseksi. (Seikkula & Arnkil, 2009, s. 56)

2.3 Aiemmat tutkimukset

Emilia Kankaanpää (2019) tarkastelee pro gradu -tutkielmassaan lastensuojelun sosiaalityön haasteita ja mahdollisuuksia perheissä, joissa äidillä on huumeongelma. Työntekijän roolissa tutkielmassa on sosiaalityöntekijä, jonka asema poikkeaa perhekuntoutuksen ohjaajasta päättävässä asemassa olevana auktoriteettina. Sosiaalityöntekijällä on valtuudet tehdä päätöksiä lapsen sijoittamisesta, kun taas perhekuntoutuksen ohjaajan roolissa valtuuksia ei ole. Yhtäläisyyksiä tehtävissä kuitenkin on, sillä molemmissa tapauksissa pyritään tarkastelemaan lapsen edun toteutumista ja arvioimaan perheen avuntarvetta.

Vanhemman päihderiippuvuus on monisyinen ilmiö, joka asettaa lastensuojelun työntekijöille erityisiä vaatimuksia niin tiedon jäsentämisen, asiakassuhteen luomisen kuin työskentelytapojen suhteen. Päihderiippuvuus pysyy usein piilossa, mikä tekee ongelman tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta vaikeaa. Päihderiippuvaisen taipumus salata käyttöönsä ja sosiaalityöntekijöiden riittämätön osaaminen riippuvuuden tunnistamisessa korostavat koulutuksen ja erikoisosaamisen tarvetta. (Kankaanpää, 2019, ss. 44–46)

Asiakassuhteen luottamuksellisuuden saavuttaminen on keskeinen osa lastensuojelun prosessia, mutta molemminpuolinen epäluottamus tekee tästä haasteellista. Sosiaalityöntekijän rooli tukijan ja kontrolloijan välimaastossa aiheuttaa jännitteitä ja voi haitata tuen tarjoamista perheille. (Kankaanpää, 2019, ss. 63–65)

Työtä tukevia tekijöitä ovat sosiaalityön asiakaslähtöisyys ja avoimuus. Nämä mahdollistavat luottamuksellisen suhteen muodostumisen ja luovat pohjan perheen tilanteen kokonaisvaltaiselle ymmärtämiselle. Lisäksi erityispalvelut ja moniammatilliset verkostot tukevat lastensuojelutyötä, vaikka niiden saatavuus ja resurssit ovat usein riittämättömiä. (Kankaanpää, 2019, ss. 74–75)

Tutkimuksen perusteella lastensuojelun sosiaalityössä tarvitaan vahvempaa päihdeosaamista, jotta työntekijät voivat paremmin tunnistaa ja määrittää ongelmaa sekä tukea perheitä tehokkaammin. Erityisesti olisi tärkeää kehittää toimintamalleja, jotka

yhdistävät kontrollin ja tuen perheiden parhaaksi, sekä varmistaa palveluiden saatavuus oikeaan aikaan. Työtä tukevana esiin nousi myös mahdollisuus reflektointiin työyhteisön parissa. (Kankaanpää, 2019, s. 93–94)

3 Opinnäytetyön toteutus

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyöhön valikoituneet menetelmät sekä eettisyyden ja kestävyuden huomioiminen toteutuksessa. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jonka aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella. Aineiston analyysi toteutettiin laadullisen tutkimuksen sisällönanalyyysillä. Työn eettisyys on huomioitu noudattaen Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistusta ja kestävyyttä pohdittu sosiaalista-, taloudellista ja ympäristönäkökulmaa esiin tuomalla.

3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena oli nostaa esiin päihderiippuvuuden vaikutukset perheessä sekä Perhepalvelut Oivan työntekijöiden työssä kokemat haasteet ja tuen tarpeet. Opinnäytetyön tarkoitus oli tuottaa tietoa työn kehittämisen tueksi tilaajalle. Tutkimuskysymykseni olivat seuraavat:

1. Millaisia haasteita työntekijät kokevat päihderiippuvuudesta toipuvien perheiden kanssa työskentelyssä?
2. Millaista tukea työntekijät kokevat tarvitsevansa päihdeperhekuntoutuksessa työskentelyyn?

3.2 Tutkimusmenetelmät

Toteutin opinnäytetyön laadullisena tutkimuksena. Valitsin laadullisen lähestymistavan, koska sen avulla pystyin syventymään työntekijöiden subjektiivisiin näkemyksiin ja kokemuksiin, joita ei ole mahdollista mitata määrällisin menetelmin.

Laadullinen tutkimus on menetelmä, jonka avulla tutkitaan ilmiöitä syvällisesti ihmisten kokemusten ja merkitysten kautta. Sen tavoitteena on vastata miksi- ja miten-kysymyksiin. Tämä tekee menetelmästä erityisen sopivan silloin, kun halutaan ymmärtää monimutkaisia, inhimillisiä ja kontekstiin sidottuja ilmiöitä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavien omat kertomukset, ajatukset ja käsitykset ovat keskiössä. Niiden avulla pyritään muodostamaan

tulkinta tutkittavasta aiheesta sen sijaan, että tavoiteltaisiin yleistettäviä, numeerisia tuloksia. (Vilkka, 2021, Menetelmän erityispiirteet -luku, kolmas kappale)

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston keruu ja analyysi kulkevat usein rinnakkain, ja tutkijan ymmärrys tutkittavasta aiheesta syvenee vaihe vaiheelta. Tavoitteena ei ole löytää yhtä ainoaa totuutta, vaan luoda monipuolinen tulkinta tutkittavasta ilmiöstä. (Vilkka, 2021, Menetelmän erityispiirteet -luku)

3.2.1 Sähköinen kyselylomake

Tämän opinnäytetyön aineisto hankittiin sähköisellä kyselylomakkeella, jonka sisältö laadittiin teemahaastattelun periaatteita noudattaen. Kyselylomakkeen visuaalisuuteen panostamalla pyrittiin selkeyttämään kysymyksiä vastaajille, mutta kohtuullisuudella, sillä kaikki visuaaliset valinnat eivät miellytä kaikkia käyttäjiä (Valli & Perkkilä, 2018, Sähköisen kyselyn etuja -luku, toinen kappale). Sähköisen kyselyn etuna oli sen nopeus ja taloudellisuus. Kohderyhmä tavoitettiin organisaation käytössä olevien alustojen, kuten sähköpostin, avulla, mikä teki kyselyn toimittamisesta ja palauttamisesta yksinkertaista ja tehokasta. (Valli & Perkkilä, 2018, Sähköisen kyselyn etuja -luku, kolmas kappale)

Kyselylomaketta laadittaessa pyrittiin mahdollisuuksien mukaan huomioimaan sen toimivuus erilaisilla laitteilla, kuten älypuhelimilla ja tietokoneilla. Eri laitteiden näytöt käyttävät erilaisia kuvasuhteita, mikä vaikuttaa lomakkeen ulkoasuun ja tämän huomioimisella tuettiin käyttäjävälisyyttä. (Valli & Perkkilä, 2018, Sähköisen kyselyn etuja -luku, neljäs kappale) Sähköinen kyselylomake myös kevensi tutkijan työtaakkaa, sillä aineisto tallentui suoraan sähköiseen muotoon. Tämä vähensi käsin syöttämisen tarvetta, mikä tukee tutkimuksen luotettavuutta. (Valli & Perkkilä, 2018, Sähköisen kyselyn etuja -luku, viides kappale)

Kyselylomakkeen verkko-osoitteen linkki toimitettiin tilaajan edustajille, jotka jakoivat sen henkilökunnan sähköpostiosoitteisiin. Tämä menetelmä säilytti vastaajien anonymiteetin. Vaihtoehtoisesti olisi ollut mahdollista toimittaa kysely henkilökohtaisilla linkeillä, jolloin vastaajien henkilöllisyys olisi tiedossa. Henkilökohtaiset linkit tukisivat aineiston luotettavuutta, mutta samalla anonymiteetti olisi vaarantunut. Molemmilla vaihtoehdoilla on etunsa ja haasteensa. (Valli & Perkkilä, 2018, Verkkokysely vai sosiaalinen media? -luku, toinen kappale)

Vaikka sähköisen kyselyn vastausprosentti voi jäädä matalammaksi kuin tutkijan ollessa fyysisesti paikalla, tähän voidaan vaikuttaa laadukkailla vastausohjeilla ja osallistujien motivoimisella (Valli & Perkkilä, 2018, Verkkokysely vai sosiaalinen media? -luku, kolmas kappale). Tämän työn kyselylomake suunniteltiin ilman valvontaa täytettäväksi, ja vastaajat saivat vastata kyselyyn itsenäisesti ohjeiden mukaisesti (Valli, 2018, Aineiston keruu kyselylomakkeella -luku, toinen kappale).

Kyselyn sisältö koostettiin huolellisesti, jotta minimoitiin kysymyksillä vastaajien johdattelu. Luotettavuuden parantamiseksi kysymykset pidettiin yksiselitteisinä ja tarkasti muotoiltuina. (Valli, 2018, Aineiston keruu kyselylomakkeella -luku, kolmas kappale) Lomake jaettiin teemoihin, jotka helpottivat aineiston analysointia. Kysely aloitettiin taustatietokysymyksillä, joita seurasivat helpot ja mahdollisesti arkaluontoisemmat kysymykset. (Valli, 2018, Miten lomake rakennetaan? -luku, ensimmäinen kappale) Näin pyrittiin varmistamaan, että kysely tuki vastaajien sujuvaa etenemistä lomakkeen täyttämässä ja laadukkaan aineiston keräämisessä.

Teemat kyselylomakkeeseen muodostettiin hyödyntämällä sekä aiempaa kirjallisuutta että teemahaastattelun periaatteita, jotka ohjasivat aineistonkeruun painopisteitä (Eskola ym., 2018, Mitä kysyä? -luku, toinen kappale). Tämä lähestymistapa varmisti kyselylomakkeen laadun ja sen yhteyden tutkimusongelmaan.

Teemälähtöisyys sopii hyvin kyselylomakkeen pohjaksi, sillä se mahdollisti työntekijöiden subjektiivisten näkemysten ja osaamisen kuvaamisen. Vaikka teemat olivat ennalta määritettyjä, antoi avointen kysymysten mahdollisuus tilaa myös ennakoimattomien teemojen esille nostamiseen.

Kyselylomakkeen kysymykset jaettiin kolmelle eri teemalle, joiden uskottiin parhaiten vastaavan tutkimuskysymyksiin. Kyselylomakkeen osat:

1. Taustatietokysymykset, jotka tuovat esiin vastaajien ammatillisen taustan sekä työkokemuksen perhekuntoutuksesta.
2. Kokemuksia päihderiippuvuuden parissa työskentelystä ja näkemyksiä osaamistarpeista.
3. Työssä kohdatut haasteet ja kehittämistarpeet

Tarkoituksena oli kerätä aineisto sähköisellä kyselylomakkeella Webropol-ohjelman avulla. Tilaajalla on perhekuntoutusyksiköitä neljässä eri kaupungissa ja sähköinen kysely

mahdollisesti haastattelua laajemman otannan työntekijöiden joukosta. Sähköinen kysely myös varmisti vastaajien anonymiteetin.

3.2.2 Sisällönanalyysi

Kerätty aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä teemoittelun avulla. Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen menetelmä, jossa aineistoa tarkastellaan systemaattisesti ja johdonmukaisesti sen merkitysten ja teemojen esiin tuomiseksi. Menetelmä sopi hyvin tähän opinnäytetyöhön, koska se mahdollisti sähköisellä kyselylomakkeella kerätyn tekstimuotoisen aineiston analysoimisen ja jäsentämisen. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineistoa tiivistettiin, luokiteltiin ja ryhmiteltiin. Tämä auttoi tunnistamaan päihdeperhekuntoutuksen haasteita sekä ammattilaisten esiin nostamia osaamistarpeita. Lopputuloksena syntyi selkeä kokonaiskuva, joka vastaa tutkimuskysymyksiin ja tuo esiin eri näkökulmia. (Vilkkä, 2021, Kolme tapaa lähestyä merkityssuhdetta -luku, toinen luku)

Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa kertyy usein runsaasti, minkä vuoksi analyysi aloitetaan käymällä aineisto huolellisesti läpi. Näin varmistetaan, että aineisto tunnetaan perusteellisesti, mikä puolestaan tukee analyysin luotettavuutta. Aineistoa tarkasteltaessa tehdään havaintoja ja niitä kirjataan ylös, mikä mahdollistaa alustavan hahmottamisen ja jäsentelyn (Puusa, 2020, Analyysin eteneminen ja analyysimenetelmät -luku, ensimmäinen kappale).

Ensimmäinen analyysivaihe suoritettiin mahdollisimman aineistolähtöisesti, mikä edellytti objektiivisuutta ja avoimuutta aineistosta mahdollisesti esiin nouseville uusille sisällöille. Tällöin aineiston pohjalta voi nousta esiin sellaisia ilmiöitä, jotka poikkeavat aiemmin tunnetusta teoriasta (Puusa, 2020, Analyysin eteneminen ja analyysimenetelmät -luku, toinen kappale).

Teemoittelun avulla aineisto luokiteltiin eri kategorioihin, mikä on sisällönanalyysin keskeinen piirre. Havaintojen luokittelu on tulkinnallinen prosessi, jossa tutkijan omat käsitykset voivat vaikuttaa lopputulokseen. Teemoittelulla pyrittiin nostamaan esiin useille vastaajille yhteisiä piirteitä sekä etsimään eri luokkien välisiä samankaltaisuuksia ja säännönmukaisuuksia, jotka liittyvät olennaisesti tutkimusongelmaan. Tämän jälkeen muodostettiin kategoriat, joiden alle jaettiin samankaltaiset ja samaa tarkoittavat ilmaisut. Tämä vaihe on tutkimuksessa yleisesti keskeinen, sillä kategorisointi perustuu tutkijan

omaan tulkintaan (Puusa, 2020, Analyysin eteneminen ja analyysimenetelmät -luku, neljäs kappale).

Kun aineisto oli jaoteltu kategorioihin, etsittiin niiden välisiä samankaltaisuuksia ja yhdistämällä niitä muodostettiin yläkategorioita. Tätä jatkettiin niin pitkään kuin aineiston pohjalta oli mahdollista. (Puusa, 2020, Analyysin eteneminen ja analyysimenetelmät -luku, viides kappale).

Kun kategoriat oli muodostettu, tarkasteltiin kokonaisuutta suhteessa yksittäisiin tapauksiin. Yhteisen merkityksen vahvistamiseksi oli tärkeää ymmärtää yksittäisten asioiden ja kokonaisuuden yhteensopivuutta. Analyysin autenttisuuden säilyttämiseksi käytettiin suoria lainauksia aineistosta, mikä myös selkeyttää tutkijan päättelyketjua (Puusa, 2020, Analyysin eteneminen ja analyysimenetelmät -luku, seitsemäs kappale; kahdeksas kappale).

Analyysi aloitettiin käymällä kerättyä aineistoa läpi useaan kertaan. Vastauksia pelkistettiin erottamalla niistä keskeisimmät sanomat. Pelkistysten pohjalta muodostettiin alaluokkia, jotka ryhmiteltiin edelleen yläluokiksi eli teemoiksi. Analyysissä huomioitiin sekä tutkimuskysymyksiin vastaavat teemat että aineistosta nousseet lisäteemat. Analyysin eri vaiheita varten luotiin taulukoita, jotka selkeyttivät jäsentämistä ja tutkimuskysymyksiin vastaamista.

3.3 Opinnäytetyön eettisyys ja kestävyys

Opinnäytetyöni noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä sekä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) eettisiä ohjeita. Tavoitteena on varmistaa, että tutkimusprosessi toteutetaan vastuullisesti, läpinäkyvästi ja kunnioittavasti. Tärkeä osa tutkimuseettisyyttä on vapaaehtoisuus ja tietoon perustuva suostumus. Tutkittaville tarjotaan selkeää ja ymmärrettävää tietoa tutkimuksen tarkoituksesta, heidän osallistumiseensa liittyvistä oikeuksista sekä henkilötietojen käsittelystä. Heillä on oikeus keskeyttää osallistumisensa milloin tahansa ilman negatiivisia seurauksia. (TENK, 2019, s. 7)

Koska tutkimuksessani käytettiin sähköistä kyselylomaketta aineistonkeruumenetelmänä, oli erityisen tärkeää huolehtia tutkimuksen anonymiteetista ja tietosuojasta. Varmistan, että kerätty aineisto säilytetään turvallisesti, eikä yksittäisiä vastauksia voida yhdistää tutkittaviin henkilöihin (TENK, 2019, s. 11).

Opinnäytetyöni aihe liittyy kestävän kehityksen periaatteisiin, jotka käsittelevät sosiaalista, taloudellista ja ympäristönäkökulmaa. Opinnäytetyöni voi edistää kestävän kehityksen sosiaalista näkökulmaa tuottamalla tietoa, joka tukee moniammatillisen työn kehittämistä päihderiippuvuuden ja perhekuntoutuksen parissa. Tämän tiedon avulla voidaan luoda käytäntöjä, jotka edistävät perheiden hyvinvointia ja ehkäisevät syrjäytymistä.

Taloudellinen näkökulma kestävään kehitykseen näkyy, kun perheitä tuetaan ajoissa ja moniammatillista yhteistyötä kehitetään tehokkaaksi, jolloin voidaan vähentää raskaita ja kalliita korjaavia toimenpiteitä, kuten lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle. Tämä puolestaan voi keventää sosiaalialan kustannuskuormaa ja tukea yhteiskunnan taloudellista kestävyttä. Ympäristönäkökulma näkyy työssäni epäsuorasti. Hyvinvoivat perheet voivat osaltaan vaikuttaa kestävän elämäntavan omaksumiseen esimerkiksi kulutustottumuksissa ja arjen valinnoissa.

4 Tulokset

Tässä luvussa esitellään tutkimustulokset, joiden avulla vastataan asetettuihin tutkimuskysymyksiin ja tarkastellaan tutkimuksen tuloksia tietoperustaan ja aiempiin tutkimuksiin nähden. Tutkimuskysymykset olivat:

1. Millaisia haasteita työntekijät kokevat päihderiippuvuudesta toipuvien perheiden kanssa työskentelyssä?
2. Millaista tukea työntekijät kokevat tarvitsevansa päihdeperhekuntoutuksessa työskentelyyn?

Aineistosta nousi esiin myös kaksi teemaa, jotka eivät suoraan vastaa tutkimuskysymyksiin. Nämä päätettiin kuitenkin ottaa työhön mukaan, koska ne kuvaavat laajemmin työntekijöiden kokemuksia. Aineisto koostuu vastauksista, joita kerättiin webropol-palvelulla toteutetulla kyselylomakkeella. Vastaajia kyselyyn kertyi yhteensä kymmenen. Tulokset on esitetty teemoittain ja jaettu alalukuihin kokonaiskuvan selkeyttämiseksi.

Ensimmäisessä alaluvussa käsitellään työntekijöiden kohtaamia haasteita. Toinen luku kuvaa työntekijöiden ammatillisen osaamisen vahvistamiseen liittyviä tarpeita ja kolmannessa käydään läpi lisäteemat, jotka nousivat kerätyistä aineistosta.

4.1 Työntekijöiden kohtaamat haasteet päihderiippuvuudesta toipuvien perheiden kanssa työskentelyssä

Tässä luvussa esitellään työntekijöiden esiin nostamia haasteita, joita kohdataan työskentelyssä päihderiippuvuuden ympärillä. Haasteet liittyivät omaan epävarmuuden ja riittämättömyyden tunteeseen, luottamussuhteen rakentamisen vaikeuteen, vaikeuteen tunnistaa päihderiippuvuutta ja sen seurauksia, lasten lojaaliuteen vanhempia kohtaan, asiakkaan haasteisiin työskentelyyn sitoutumisessa ja yhteiskunnalliseen stigmaan.

4.1.1 Epävarmuus ja riittämättömyys

Työntekijät kuvasivat epävarmuuden ja riittämättömyyden tunteita työssään. Epävarmuus nousi esiin tilanteissa, joissa oma osaaminen ja tietämys päihderiippuvuudesta ei tuntunut riittävältä. Tämä näkyi epävarmuutena, milloin ja miten päihteisiin liittyviä asioita tulisi ottaa perheiden kanssa puheeksi. Epävarmuus vaikutti osalla työntekijöistä myös omaan motivaatioon.

Oma epävarmuus on välillä noussut enemmän kuin keskimäärin siitä, mistä mahtaa olla kysymys. Lisäksi olen miettinyt minkä verran voin ja osaan kysyä päihdeasiasta, mikä siitä on oleellista ymmärtää tässä hetkessä suhteessa koko perheen kanssa työskentelyyn.

Oma riittämättömydentunne esimerkiksi tilanteissa, joissa vanhempi edelleen kieltää riippuvuuden ja sen vaikutukset etenkin lapsiin. Oma motivaatio työskentelyyn voi laskea ja samalla vaikuttaa työnlaatuun.

Epävarmuutta lisäsi myös vanhempien kertomusten ristiriitaisuus, mikä vaikeutti perheen tilanteen hahmottamista ja työskentelyn suuntaamista.

4.1.2 Luottamussuhteen rakentumisen haasteet

Luottamussuhteen rakentuminen koettiin keskeiseksi osaksi perheen kanssa työskennellessä. Tässä moni vastaaja koki myös haasteita juuri päihderiippuvuuden vuoksi. Työntekijät kokivat asiakkaiden ennakkoluulojen hankaloittavan luottamuksen rakentumista. Ennakkoluulot asiakkailla nousivat yleensä aiempien

viranomaiskohtaamisten kokemuksista. Joissain tapauksissa perheet kokivat työntekijän edustavan valtaa ja kontrollia, joka hankaloitti suhdetyöskentelyä.

Riippuen toipumistasosta, mielialat ailahtelevat, sitoutumistasot kuntoutukseen vaihtelevat, toisinaan perheiden on vaikea luottaa tahoihin jotka heitä yrittävät auttaa, koska ovat niin monesti pettyneet virallisiin tahoihin esim sosiaalityöntekijät.

Monissa vastauksissa korostui päihdeperhekuntoutuksen asiakkaiden yhdenvertainen ja arvostava kohtaaminen, kuten jokaisen muunkin perheen kohdalla. Vastauksissa nostettiin esiin ammatillinen, mutta persoonallinen ja avoin lähestymistapa sekä vuorovaikutustaitojen merkitys luottamuksen rakentamisessa yhdessä perheen kanssa. Prosessin onnistumisen koettiin vaativan herkkyyttä ja läsnäoloa työntekijältä.

Yleensä kun tutustumme perheisiin heidän tullessaan kuntoutukseen, pyrimme antamaan heille aikaa kotiutua ja olemme avoimia jokainen meistä työntekijöistä lähestyy avoimesti omalla persoonallisella tavallaan eri perheitä. Avoimuus on avain sana koska perheet herkästi tunnistavat teennäisyyden.

4.1.3 Päihderiippuvuuden ja seurausten tunnistamisen haasteet

Osa työntekijöistä koki päihderiippuvuuden ja seurausten tunnistamisen haastavaksi. Tunnistaminen koettiin kuitenkin keskeiseksi osaksi työskentelyä. Tunnistamisen haastavuuteen vaikutti työntekijän oman ammatillisen osaamisen riittämättömyys, mutta joissain tapauksissa myös asiakkaan kielto päihderiippuvuuden olemassaoloa kohtaan. Muutamassa vastauksessa työntekijä koki, ettei kyennyt tunnistamaan riittävästi päihderiippuvuuden seurauksia perhedynamiikkaan ja lasten hyvinvointiin. Työskentelyyn tämä toi epävarmuutta ja vaikeutti työskentelyn suuntaamista.

Oma osaamiseni ei toistaiseksi vielä riitä päihdeasioiden käsittelyyn, mutta olen toisinaan joutunut sen tosiasian eteen, että päihdeidenkäyttäjien kertomukset omasta elämästään vaihtelevat usein, eikä käsitystä perheen elämästä tai toimintatavoista ole useinkaan mahdollista saada keskustelun kautta.

Vastauksissa kuvattiin, kuinka päihderiippuvuuden vaikutuksia saatettiin perheissä vähätellä tai jättää kertomatta. Tämä ilmeni esimerkiksi puhumattomuutena, tunneilmaisun vaikeuksina ja arvaamattomuutena arjessa.

En varmaan riittävän hyvin [tunne päihderiippuvuuden vaikutuksia], tässä on oppimista ja myös mielenkiintoa oppia. Päihteidenkäyttö tuo arkeen ja vuorovaikutukseen epävakautta, arvaamattomuutta. mentalisaatiokyky voi vanhemmilla vaihdella normaalia enemmän ja vanhempien kyky toimia lapsen tunnesäätelyn apuna ja olla turvallisesti läsnä sekä normaalissa arjessa että haastavissa tilanteissa voi olla alentunut. Vanhempien päihteidenkäyttö voi ilmetä myös vuorovaikutuksessa välttelynä, asian vähättelynä, puhumattomuutena ja lapset voivat joutua aistimaan, mitä ja miten omia asioitaan vanhemmalle voi milloinkin tuoda julki.

Vastauksissa toistui päihderiippuvuuden kokonaisvaltaisuus ja moninaiset seuraukset. Vaikutuksia nähtiin laajasti koko perheen elämässä ja arjen eri osa-alueissa. Seurausten nähtiin muodostavan laajan ongelmien kokonaisuuden, joka vaikeutti perheen hyvinvointia ja työntekijän mahdollisuuksia perheen kokonaisvaltaiseen tukemiseen.

Päihderiippuvuuden ilmiöt, kuten salailu, valehtelu, tunnesäätelyn vaikeudet/impulssiherkkyys, vuorovaikutushaasteet ovat läsnä jokaisessa työskentelyssä.

päihderiippuvuus on koko perheen/lähipiirin sairaus ja siihen liittyy monenlaista problematiikkaa. Salailu, mahdollistaminen, vuorovaikutuksen haasteet, vaikeiksi koettujen tunteiden sietäminen, ongelmanratkaisukyky, läheisriippuvuus, kiintymyssuhteen vaikeudet, yksinäisyys, ylisukupolvisuus, väkivallan eri muotojen mahdollisuus. Yksinkertaistettuna voisi sanoa, että haasteet vaikuttavat pahimmillaan elämän joka osa-alueeseen, ovat monisyisiä ja monimutkaisia.

4.1.4 Haasteet perheen sisäisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa kohtaamisessa

Vastauksissa päihderiippuvuus nousee esiin ilmiönä, jolla on selkeitä vaikutuksia perheen sisäiseen vuorovaikutukseen ja erityisesti lasten asemaan. Perheissä lapset jäävät helposti näkymättömiin. Lasten nähtiin sopeutuvan tilanteeseen ja olevan lojaaleja vanhemmilleen. Tämän seurauksena lasten kokemus ja tarpeet oli vaikeampi havaita ja tuoda näkyväksi.

Kyllä tunnen [päihderiippuvuuden vaikutuksia]. Helposti lapset jäävät vaille huomiota koska he sopeutuvat tilanteeseen ja ovat lojaaleja vanhemmilleen ja monesti eivät uskalla sanoittaa kokemaansa ainakaan vanhempien läsnäollessa.

Erityisesti lasten omien sanojen löytäminen ongelmaa kuvaamaan on tärkeää ja auttaa tunteiden sanoittamisessa. Kaikkien perheiden kanssa on tärkeintä kuulla eniten sitä, jolla on vähiten ääntä.

Lasten kanssa työskenneltäessä vastauksissa nousi esiin havainnoinnin ja avoimuuden merkitys. Lapset eivät välttämättä tuoneet esiin kokemuksiaan ja tärkeäksi nousi lapsen ikätasoinen huomioiminen työskentelyssä ja ennen kaikkea lapsen mukaan otto työskentelyyn.

Perhetyöskentelyssä voi esimerkiksi havainnoida perheen dynamiikkaa, vuorovaikutusta, lasten toimintaa sekä käyttäytymistä vanhempien seurassa ja ilman vanhempien läsnäoloa. Työskentelyissä on hyvä huomioida myös lapsen ikätaso, jonka puitteissa riippuvuudesta voidaan keskustella myös lasten kanssa. Lasten etu ja lasten hyvinvointi tulee olla keskiössä.

Yhteiskunnallisen stigman nähtiin myös vaikuttavan asiakkaiden kohtaamiseen. Vastauksissa kuvattiin, kuinka vanhemmat saattoivat kokea syyllisyyttä ja häpeää ja pelätä leimautumista. Tämä nähtiin tuovan haastetta asiakkaiden motivaatioon ja pystyvyyteen työskentelyyn avoimesti.

Haasteet kohdittuvat lähinnä palvelujärjestelmään. Usein ajatellaan että asioista ei voi puhua lasten kuullen mutta lapset elävät joka päivä sitä arkea josta ammattilaiset eivät tohdi puhua. Toinen haaste on stigma jota vanhemmat kantavat ja jota heihin kohdistetaan. Siksi pyrin kohtaamaan vanhemmat vanhempina enkä päihdeongelmaisina.

4.2 Ammatillisen osaamisen vahvistaminen ja työn kehittäminen

Vastaajat kuvasivat kyselyssä ammatillista osaamistaan monipuolisesti. Vastauksissa nousi esiin sekä osaamisen vahvuuksia että kehittämistarpeita, päihderiippuvuuden parissa työskentelystä kysyttäessä. Ammatillista osaamista tuki aiemmat koulutukset sekä aiempi henkilökohtainen että ammatillinen kokemus ja työyhteisön tuki. Kehittämistarpeet nousivat

esiin oman epävarmuuden kokemuksina sekä toiveina lisäkoulutuksesta erityisesti päihderiippuvuuden vaikutuksien ja seurausten tunnistamisesta perhesysteemissä ja lasten hyvinvoinnissa.

Tässä luvussa käsitellään osaamisen vahvistamista kolmesta näkökulmasta: koulutuksen ja tietoperustan merkitys, työyhteisön ja moniammatillisen tuen rooli ja työntekijän kokemus omasta osaamisesta ja kehittämistarpeista.

4.2.1 Koulutuksen merkitys ja tietoperusta

Vastaajat toivat esiin koulutuksen merkityksen ammatillisen osaamisen perustana. Useimmilla oli taustalla sosiaali- ja terveysalan tutkinto ja opintoihin oli sisältynyt ainakin jossain määrin päihderiippuvuutta käsittelevää sisältöä. Lähihoitajilla ja sosionomeilla päihderiippuvuutta käsittelevä sisältö nousi vahvimmin esiin, usein suuntautumisopintojen kautta. Muissa vastauksissa mainituista pohjakoulutuksista päihderiippuvuuden ilmiöt kuuluivat opintoihin vähemmän tai ei lainkaan.

Työntekijät toivat vastauksissaan esiin ammatillisen taustan painottuneen pääasiassa mielenterveys-, lastensuojelu- ja perhetyöhön. Päihdetyötä ei erikseen nostettu esiin ammatillisessa taustassa, mutta monissa kuvatuissa ammateissa päihdeilmiöt ovat perinteisesti olleet näkyvillä. Päihdetyön koulutusta toivottiin jokaisessa vastauksessa lisää, huolimatta useamman vastaajan päihde- ja mielenterveystyöhön suuntautuneesta pohjakoulutuksesta ja lisäkoulutuksista. Kokemusten perusteella tarvetta oli erityisesti lisätä tietoutta päihderiippuvuuden seurausten tunnistamisessa lasten ja perheiden osalta. Myös käytännön työmenetelmille nähtiin tarvetta tukemaan perheiden kanssa työskentelyä.

Koulutus päihdeasioista ja sen kautta ymmärryksen vahvistuminen päihdeperheen lasten haasreista ja mitkä vaikutukset ja seuraamukset voi lapsilla olla päihdeperheessä.

Ohjausta myös, kuinka perhetöissä on hyvä käsitellä perheen päihdehaasteita ja kuinka tukea vanhempia lastensa kanssa käsittelemään asioita.

Tieto ja tietoisuus siitä, mitä erityisesti päihderiippuvuus tuo vanhemman ja lapsen vuorovaikutukseen.

Yhtenä selittävänä tekijänä laajalle lisäkoulutuksen tarpeelle saattaa olla vastaajien kokemukset päihteiden käytön ja päihdetyön jatkuvasta muutoksesta. Osa myös kertoi omista koulutuksista kuluneen jo pidemmän aikaa. Perhetyössä kohdattavat päihdeilmiöt myös koettiin hyvin moninaisiksi, joka saattaa viitata haastavampaan ilmiön kokonaisvaltaiseen hahmottamiseen, kuin yksittäisen ihmisen tilannetta tarkasteltaessa. Vastauksissa nousi esiin myös tarve osaamisen aktiiviselle päivittämiselle ja ylläpitämiselle.

Meille on nyt tulossa kaikille päihdekoulutusta eli tiedot päivittyvät koska tämänpäivän päihdetyö on erilaista kuin joskus vuosia sitten on niin paljon erilaisia päihteitä joita käytetään yhdessä ja sekaisin kaiken kanssa joten on tervetullutta päivittää koko työryhmän päihdetietoutta ja missä mennään nyt vuonna 2025.

4.2.2 Työyhteisön tuki ja moniammatillisuus

Työyhteisöltä tuleva tuki nousi vastauksissa keskeiseksi voimavaraksi ammatillisen osaamisen kehittämisessä. Työntekijät arvioivat saavansa työpaikalta melko hyvin tukea haasteisiin päihderiippuvuuden ympärillä työskenneltäessä. Tuen kokemusta selvitettiin liukukytkin-tyyppisellä kysymyksellä, jossa työpaikalta saatavan tuen riittävyttä arvioitiin asteikolla 1–10. Vastausten keskiarvo oli 7,1, ja hajonta oli vähäistä, sijoittuen välille 5–9. Tämä osoittaa, että saatu tuki koettiin melko hyväksi.

Työparityöskentely, mahdollisuus konsultoida kollegoita ja avoin keskustelukulttuuri koettiin vastauksissa tärkeiksi. Vastauksista sai kuvan, että työparityöskentely toi varmuutta omaan työskentelyyn.

Avoin puhe ja materiaali johon tarvittaessa tutustua/ palata kun ei ole työkaveria tukena

Lisäksi vastaajat kuvasivat, kuinka tärkeää oli jakaa kokemuksia työyhteisössä ja keskustella yhdessä havaituista haasteista. Moniammatillisuus nähtiin merkityksellisenä työn kehittämisen kannalta.

Riittävä yhteistoiminnallinen keskustelu perheiden ja työryhmän kesken esim yhteisen tutkimisen haastattelun avulla.

Työyhteisön toimintaan kaivattiin myös jatkuvuutta ja tavoitteellisuutta esimerkiksi suunnittelun ja reflektoinnin kautta.

Lisäkouluttautuminen alaan, moniammatillisessa tiimityössä suunniteltu työskentely tavoitteellisesti ja näiden jakaminen/seuranta.

4.3 Aineistolähtöiset lisäteemat

Tässä luvussa esitellään aineistosta nousseet teemat, jotka eivät suoraan vastaa tutkimuskysymyksiin, mutta tuovat lisäarvoa työntekijöiden kokemusten ymmärtämisessä. Alaluvuissa tarkastellaan ensimmäiseksi työntekijöiden kokemuksia ammatillisesta työotteesta ja vuorovaikutustilanteista päihdeperhekuntoutuksen asiakasperheissä. Toisessa alaluvussa tarkastellaan työntekijöiden kuvaamia havaintoja päihderiippuvuuden vaikutuksista perhesysteemiin ja lasten hyvinvointiin.

4.3.1 Ammatillinen työote ja vuorovaikutus perheissä, joissa päihderiippuvuutta esiintyy

Työntekijöiden vastauksista nousi esiin pyrkimys kohdata päihdeperhekuntoutuksen perheet arvostavasti ja yhdenvertaisesti. Osassa vastauksia kerrottiin pyrkimyksestä tunnistaa päihderiippuvuuden aiheuttamia vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön liittyviä haasteita ja osa kertoi, ettei juurikaan huomioi päihderiippuvuutta, ellei päihteet ilmiönä nouse esille. Kaikissa vastauksissa korostui tasapainottelu työskentelyssä. Haluttiin kohdata koko perhe avoimesti ja yhdenvertaisesti, mutta samalla huomioida päihderiippuvuuden vaikutukset perhesysteemiin ja lasten hyvinvointiin.

Vastauksissa työntekijät kuvailivat pyrkimystä työskennellä päihdeperhekuntoutuksen asiakkaiden kanssa aivan kuten muidenkin perheiden parissa. Tärkeänä koettiin kunnioittava kohtaaminen ja leimaamisen välttäminen.

Työskentely on samankaltaista kuin missä tahansa perheissä. Vaikka perheessä on päihderiippuvuutta, niin sen ei pitäisi vaikuttaa tapaan jolla he tulevat kohdatuiksi. Tärkeää on kuitenkin huomioida sekä tunnistaa päihderiippuvuuden vaikutukset perheenjäseniin, dynamiikkaan, perheenjäsenten hyvinvointiin, vanhemmuuteen ja lasten toiminta- ja käyttäytymismalleihin.

Pyrin työskentelemään perheissä, kuten missä tahansa muussakin perheessä, jotta vanhemmat saavat kokemuksen, että he ovat muutakin kuin päihteiden käyttäjiä.

Vastauksissa korostui myös tarve vanhemmuuden vahvistamiselle ja onnistumisten esiin nostamiselle. Ammatillinen työote rakentui paljon positiivisen palautteen, tunteiden sanoittamisen ja sensitiivisen ohjaamisen kautta. Luottamuksen ja turvallisen ilmapiirin luominen nähtiin tärkeänä työskentelyssä.

Pyrin positiivisen kautta luomaan onnistumisen kokemuksia, niitä kuitenkin jokaisella on. Monesti päihderiippuvaiset vanhemmat ovat hyvin tunteellisia, kannustan heitä konkreettisesti nimeämään tunteita myös lapsille. Pyrin aina antamaan palautetta jostain onnistumisesta ja hyvästä.

Vastauksista nousi esiin myös näkemys perheen sisäisen vuorovaikutuksen vinoumasta, joka heijastuu myös työntekijän ja perheen väliseen vuorovaikutukseen. Päihdeperhekuntoutuksessa työskentely vaatii kykyä huomioida perheen voimavarat sekä päihderiippuvuuden tuomat haasteet. Työntekijät toivat esiin pyrkimystä tuoda perheille toivoa ja onnistumisen kokemuksia, ottaen kuitenkin vaikeitakin asioita esille.

Päihderiippuvuus ei sinänsä vaikuta tapaan tehdä työtä tai kokemukseen perheiden kanssa työskentelyssä. Hahmotan oman roolini työntekijänä vuorovaikutuksen ja perhesuhteiden havainoijana ja niissä esiin tulevien ristiriitojen yhteisen pohdinnan sanoittajana. Jokaisella perheellä on omansa hankaluudet ja oman kokemukseni mukaan jokainen vanhempi haluaa hyvää omille lapsilleen. Riippumatta "ongelmien" laadusta.

4.3.2 Päihderiippuvuuden vaikutukset perheen dynamiikkaan ja lasten hyvinvointiin

Tässä alaluvussa käydään läpi työntekijöiden havaintoja päihderiippuvuuden vaikutuksista perheen dynamiikkaan ja lasten hyvinvointiin. Vastauksista nousi esiin päihderiippuvuuden vaikutuksia muun muassa vanhemmuuteen, vuorovaikutuksen turvattomuuteen sekä lasten kehitykseen ja käyttäytymiseen. Vaikutusten nähtiin usein ulottuvan mahdollisesti aikuisuuteen saakka, ollen monisyisiä ja pitkittyneitä.

Vastauksissa työntekijät kuvasivat tilanteita, joissa vanhempien päihderiippuvuus vaikutti lapsen turvallisuuden tunteeseen ja arjen rakenteisiin. Päihderiippuvuuden vaikutuksessa

lasten koettiin kantavan suurta vastuuta jo varhain ja pyrkivän mukautumaan turvattomaan kasvuympäristöön.

Usein päihdeperheissä lapsien rutiinit ovat hatarat, perusasiat kuten hygienianhoito ja ravitsemus ovat uhattuina, ympäristön siisteys ja muu turvallisuuden tunne ovat epävakaita. Lapset oireilevat levottomasti, isommat lapset huolehtivat pienemmistään. Lasten puheista voi kuulla aikuisten riidat ja sen, mitä lapset ovat ehkä nähneet. Parisuhteiden epävakaus on tyypillistä. Suvun ja kaveriporukan tuomat haasteet näkyvät. Taloudellinen ahdinko, ei ole rahaa ruokaan, leluihin, vaatteisiin.

Päihderiippuvuuden nähtiin myös vaikuttavan vanhempien kykyyn vastata lapsen tarpeisiin. Kyky lapsen tunnesäätelyn tukena toimimiseen saattoi olla heikentynyt. Vanhempien ailahtelevaisuus ja lapsen tunteiden vähättely loi epäjohtonmukaisuutta ja turvattomuutta.

Monissa perheissä päihteet menevät lasten edelle, jolloin lasten hyvinvointi kärsii merkittävästi. Riippuen päihdetaustasta, vanhempien käytös saattaa olla hyvinkin epävakaa, mikä tekee elämästä lasten näkökulmasta varsin turvatonta. Vuorovaikutus lasten ja vanhempien välillä kärsii, kun vanhemmalla on akuutti päihderiippuvuus. Tällöin vanhempi ei jaksakaan eikä pysty olemaan läsnä lasten tarpeissa, vaan ajatukset täyttyvät päihdesairaudella.

Vastauksissa nousi esiin myös näkemys päihderiippuvuuden vaikutusten pitkäkestoisuudesta. Kokemukset, joita lapsuuden turvattomuus luo, saattavat ilmentyä myöhemmässä elämässä vaikeuksina ihmissuhteissa ja minäkuvassa. Seuraukset saattavat kulkea lapsen kehityksessä mukana, vaikka ydinperhe hajoaisikin.

Lasten turvattomuuden kokemukset ja psyykkinen kuormittavuus saattavat vaikeuttaa aikuisiän ihmissuhteiden ja itsetunnon rakentumista.

Vaikutuksia lasten hyvinvointiin; ikätasoinen kehitys voi estyä (esim. hidastuminen tai joutuu ottamaan vastuuta liian aikaisin) tunne- ja vuorovaikutustaitojen vääristymistä/lukkiutumista, hermoston yli/alivirittymistä, kroonistuva stressitila.

4.4 Tulosten tarkastelu

Tulokset osoittavat, että työntekijät kokevat työssään päihderiippuvuudesta toipuvien perheiden parissa haasteita liittyen epävarmuuden ja riittämättömyyden tunteisiin, luottamuksen rakentamiseen sekä riippuvuuden ja sen seurausten tunnistamiseen. Näitä havaintoja tukevat myös aiemmat tutkimukset sekä opinnäytetyön tietoperusta.

Tulosten mukaan työntekijöiden kokema epävarmuus liittyy usein tunteeseen oman osaamisen riittämättömyydestä päihderiippuvuuden käsittelyssä. Tämä näkyy etenkin päihteiden puheeksi oton vaikeutena. Tietoperustassa nostin esiin samankaltaisia näkökulmia: Suomen lääkäriliiton (2021, ss. 141–144) mukaan päihderiippuvuuden hoidossa haasteena pidetään sairauteen liittyvää stigmaa sekä päihderiippuvuuteen sairastuneen oman sairautentunnon puutetta. Tämä osaltaan vaikeuttaa riippuvuuden kohtaamista ja puheeksi ottamista ammattilaisten taholta.

Kankaanpää (2019, ss. 44–46) nosti esiin sosiaalityöntekijöiden parista koulutuksen ja erityisosaamisen lisäämisen tarpeen. Näillä olisi mahdollista vastata riippuvuuden tunnistamisen haasteisiin ja stigman purkamiseen. Tulokset tukevatkin työntekijöiden epävarmuuden olevan sidoksissa stigmaan ja tiedonpuutteeseen päihderiippuvuuden luonnetta kohtaan.

Tuloksissa luottamussuhteen rakentaminen koettiin tärkeäksi päihdeperhekuntoutuksen asiakkaiden kanssa työskenneltäessä, aivan, kuten muidenkin perheiden kohdalla. Tietoperustassa nostin esiin, kuinka tärkeää päihderiippuvuudesta toipumisessa on ihmisen näkeminen ihmisenä. Henttisen ym. mukaan (2023, luku 3.8.5) tämä vaatii päihderiippuvuuden ymmärtämistä ja tuomitsemisen välttämistä. Työntekijät kertoivatkin laajasti panostavansa perheiden yhdenvertaiseen ja arvostavaan kohtaamiseen. Myös Kankaanpää (2019, ss. 63–65) nosti tutkimuksessaan esiin asiakaslähtöisyyden ja avoimuuden avaintekijöiksi luottamuksellisen suhteen luomiseksi asiakkaiden kanssa.

Päihderiippuvuuden ja seurausten tunnistamista vaikeuttavia esimerkkejä nostettiin vastuksissa esiin laajasti. Asiakkaiden puheet eivät aina vastanneet todellisuutta ja perheen sisällä vallitseva lojaalius vanhempia kohtaan hankaloittivat suhdetyöskentelyä sekä asioiden nostamista esiin. Tietoperustassa on nähtävillä samoja haasteita, jotka vaikeuttavat päihderiippuvuuden tunnistamista sekä avun tarjoamista, ennen kuin riippuvuus on edennyt jo pitkälle. Simonen ym. (2016, ss. 68–69) kuvailevat, kuinka perheissä lapset salailevat vanhemman päihteiden käyttöä, koska häpeävät sitä mutta

toisaalta lapsen kiintymys omaan vanhempaan on vahvaa riippuvuudesta huolimatta. Nämä tekijät vaikuttavat siihen, että riippuvuuden tuomat seuraukset pyritään pitämään perheen sisällä.

Tulokset nostivat esiin myös ammatillisen osaamisen kehittämistarpeet, erityisesti tiedon päivittämisen ja lisäkoulutuksen tärkeyden. Tietoperustassa kuvaan päihdetyön osaamisen tarvetta ja, kuinka päihdetyö edellyttää jatkuvaa oman osaamisen ja asenteiden reflektointia (Markkula ym., 2023, ss. 12–13). Tulokset tukevat tätä osoittamalla, että vaikka perusosaaminen koettiin riittäväksi, luo päihderiippuvuuden kompleksisuus tarvetta osaamisen päivittämiselle ja kouluttautumiselle.

Aineistolähtöiset lisäteemat täydentävät tuloksia tuomalla näkyviin työntekijöiden reflektiivisen ja lapsilähtöisen työotteen merkityksen päihderiippuvuutta käsittelevässä perhetyössä. Aineistosta nousi esiin työntekijöiden tietoisuus omien ennakkokäsitystensä vaikutuksista sekä aktiivinen pyrkimys näiden tunnistamiseen ja haastamiseen. Aiempi tutkimus tukee havaintoa korostaen työntekijöiden reflektoinnin merkitystä erityisesti luottamussuhteen rakentamisessa ja stigman vähentämisessä (Kankaanpää, 2019, ss. 63–65).

Toinen lisäteema nosti esille työntekijöiden aktiivisen pyrkimyksen lasten kokemusten näkyväksi tekemiseen käytännön työssä. Tämä näkökulma rikastuttaa tutkimustuloksia, sillä se konkretisoi työntekijöiden tietoiset ja toiminnalliset menetelmät lasten äänen huomioimiseksi. Lapsen näkökulman korostuminen on keskeistä perhekuntoutuksessa, sillä aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että lasten kokemusten ja tarpeiden näkyväksi tekeminen tukee koko perheen hyvinvointia ja kuntoutuksen vaikuttavuutta (Alatalo ym., 2017, ss. 10–11).

Näiden aineistolähtöisten lisäteemojen tunnistaminen osoittaa työntekijöiden ammatillisen työotteen kehittymisen tärkeyden sekä lasten aktiivisen osallistamisen merkityksen työskenneltäessä perheiden kanssa päihdekuntoutuksen parissa

5 Pohdinta

Tässä luvussa esittelen keskeiset johtopäätökset ja arvioin työni luotettavuutta ja siihen liittyviä rajoitteita. Pohdinnan tavoitteena on ymmärtää syvemmin työntekijöiden kokemuksia päihderiippuvuudesta toipuvien perheiden kanssa työskentelystä. Lisäksi pyrin

arvioimaan tutkimuksen merkitystä ja kehittämistarpeita sekä jäsentämään omaa ammatillista kasvuani ja kehittymistäni tutkijana.

5.1 Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia haasteita työntekijät kokevat työskennelleessään päihderiippuvuudesta toipuvien perheiden parissa sekä millaista tukea työntekijät kokevat tarvitsevänsä. Aineiston pohjalta nostan esiin seuraavat keskeiset johtopäätökset.

Työntekijät kertoivat kokevansa työskentelyssä haasteita, joista keskeisimmiksi nousivat epävarmuuden ja riittämättömyyden tunne, luottamuksen rakentamisen vaikeudet sekä päihderiippuvuuden ja sen seurausten tunnistaminen. Epävarmuus liittyy usein puheeksi oton tilanteisiin ja ristiriitaisuuksiin perheen viestinnässä. Epävarmuus on osaltaan myös työssä jaksamista kuormittava tekijä ja voi alentaa motivaatiota työskentelyyn.

Päihderiippuvuuteen liittyvä salailu, valehtelu ja perheen sisäiset ristiriidat vaikeuttavat aidon ja avoimen luottamussuhteen syntymistä. Johtopäätöksenä voidaan todeta luottamuksen syntymisen vaativan pitkäjänteistä ja sensitiivistä työtettä sekä riittävää ammatillista taitoa ja rohkeutta, nostaa esiin päihderiippuvuuden aiheuttamia ristiriitoja ja seurauksia. Osa työntekijöistä kertoi kokevansa haasteita tunnistaa vanhemman päihderiippuvuuden vaikutuksia lasten hyvinvointiin. Lasten lojaalius vanhempia kohtaan ja lasten äänen hukkuminen osoittavat selkeää tarvetta lapsikeskeiselle ja lapsen näkökulmaa korostavalle työskentelylle.

Toiseen tutkimuskysymykseen liittyen, voidaan aineiston perusteella päätellä, että työntekijät paitsi tarvitsevat, myös toivovat lisäkoulutusta päihdetyöskentelystä ja päihderiippuvuuden vaikutuksista ihmiseen ja perhesysteemiin. Työntekijät kokivat myös tarvitsevänsä ja saavansa tukea työyhteisöltä ja työpaikalta. Työnohjaus ja asioiden käsittely työyhteisössä ovat tärkeitä keinoja, joilla edistetään ammatillista kasvua, lisätään luottamusta omaan tekemiseen ja ehkäistään työn kuormitusta.

Keskeiseksi johtopäätökseksi nousee myös voimavarakeskeisen ja dialogisen työotteen merkitys päihdeperhekuntoutuksessa. Työntekijöiden vastauksissa korostui arvostavan kohtaamisen ja hyvän esiin nostamisen tärkeys. Tämä on yhteydessä sekä perheiden hyvinvointiin, että työntekijöiden omaan jaksamiseen.

5.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta pyrin arvioimaan monesta eri näkökulmasta, kuten aineiston laadun, analyysin toteuttamisen ja tulosten yleistettävyyden näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa aineisto kerättiin Webropol-kyselyn avulla ja siihen vastasi kymmenen työntekijää. Vastaajien määrä jäi pienemmäksi, kuin tavoitteena oli, mutta aineistoa voidaan pitää riittävänä ja informatiivisena, sillä vastaukset olivat kattavia ja vastaukset tutkimuskysymyksiin olivat löydettävissä. Aineiston sisällöllistä monipuolisuutta vahvistaa avointen kysymysten käyttö, joka antoi vastaajille mahdollisuuden asian omin sanoin ilmaisemiseen.

Kyselylomakkeen toimivuutta, selkeyttä ja ymmärrettävyyttä testattiin etukäteen kolmella eri henkilöllä, joilla on ammatillista taustaa päihdetyössä toimimisesta. Tavoitteena oli varmistaa kysymysten ymmärrettävyys ja johdonmukaisuus sekä tunnistaa epäselvyydet. Näiden perusteella päädyttiin muokkaamaan osaa avointen kysymysten muotoiluista.

Opinnäytetyön toteuttajana ja samalla tilaajaorganisaation työntekijänä rajasin itseni kyselyn ulkopuolelle. Lisäksi rajasin ulkopuolelle myös yksiköiden johtajat. Tämä tukee mielestäni työn objektiivisuutta ja parantaa luotettavuutta. Rajauksilla on myös eettinen näkökulma, jotta pystyin erottamaan työn omasta työntekijäroolistani ja organisaation johtamisrakenteista.

Aineisto analysoitiin aineistolähtöisesti käyttämällä sisällönanalyysiä ja teemoittelua. Analyysin luotettavuutta lisää se, että aineisto käsiteltiin vaiheittain ja dokumentoidusti; vastaukset pelkistettiin, ryhmiteltiin alaluokkiin ja muodostettiin teemat. Prosessi tehtiin systemaattisesti ja johdonmukaisesti. Analyysin avoimuutta ja läpinäkyvyyttä lisää se, että aineistosta nostettiin runsaasti esiin suoria sitaatteja tukemaan tehtyjä tulkintoja.

Luotettavuutta voi kuitenkin heikentää se, että aineiston analysoinnissa tulkitsijana toimii vain yksi henkilö. Tämä altistaa aineiston subjektiivisuudelle ja sitä pyrittiin hallitsemaan tarkastelemalla analyysiä useita kertoja sekä avaamalla vaiheita huolellisesti. Lisäksi tutkimuksen ohjaus ja jatkuva reflektointi vahvistivat analyysin objektiivisuutta ja luotettavuutta.

Kokonaisuudessaan tutkimuksen luotettavuutta voidaan pitää hyvänä, vaikka pienen aineiston takia tulokset eivät ole suoraan yleistettävissä laajempaan kontekstiin. Tulokset

antavat kuitenkin luotettavaa tietoa tutkittavasta ilmiöstä ja voivat toimia perustana jatkotutkimuksille tai käytännön kehittämistoimille päihdeperhekuntoutuksen parissa.

5.3 Oma oppimisprosessi ja ammatillinen kasvu

Tämän opinnäytetyöprosessin aikana olen oppinut paljon sekä tutkimuksen tekemisestä että omasta ammatillisesta kasvustani sosiaali-alan työntekijänä. Opinnäytetyön tekeminen on ollut vaativa sekä palkitseva prosessi. Tutkimus on vahvistanut ymmärrystäni päihderiippuvuudesta ilmiönä ja tuonut itselleni entistä näkyvämmäksi sen roolia perhesysteemissä ja suhdetyöskentelyssä. Olen myös saanut kattavampaa kuvaa päihdeperhekuntoutuksen parissa työskentelevien kokemuksista ja haasteista käytännön työssä.

Tutkimusprosessin alkuvaiheessa koin epävarmuutta tutkimusmenetelmien hahmottamisesta sekä aiheen rajaamisesta. Työn edetessä kokonaisuus hahmottui selkeämmäksi ja taitoni tutkimuksen teossa vahvistuivat. Sisällönanalyysin tekeminen ja tulosten jäsentely loogiseksi kokonaisuudeksi olivat tärkeitä oppimiskokemuksia. Tämä myös kasvatti osaamistani aineistolähtöisyyden toteuttamisesta käytännössä ja objektiivisuuden tärkeyttä tuloksissa. Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden pohtiminen opetti myös tunnistamaan omaa eettistä vastuutani ja rooliani tutkijana.

Tutkimuksen tietoperustan muodostaminen oli myös merkitsevä oman oppimisen kannalta. Päihderiippuvuuden vaikutukset perheisiin ja lasten hyvinvointiin vahvistivat näkemystäni perheiden kohtaamisen tärkeydestä. Nämä tukivat ajatustani siitä, kuinka tärkeää on tunnistaa ja tuoda näkyväksi päihderiippuvuuden vaikutukset perheissä moniulotteisina ja systeemisenä, kohdaten perheet kuitenkin tasa-arvoisesti ja kunnioittavasti. Prosessin aikana korostui myös vuorovaikutustaitojen ja voimavarakeskeisen työotteen merkitys omassa työssäni päihdeperhekuntoutuksen parissa.

Lisäksi tutkimusprosessi vahvisti tiedonhakataitojani ja korosti lähdekritiikin tärkeyttä. Tiedonlähteiden kriittisen arvioinnin lisäksi opin jäsentämään tietoa johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Prosessin haasteet näkyivät selkeimmin oman ajankäytön hallinnassa ja opiskelun sovittamisessa muuhun elämään. Nämä kuitenkin omalta osaltaan myös vahvistivat työelämässäkin tarvittavia taitoja, kuten keskeneräisyyden ja epävarmuuden sietämistä.

Opinnäytetyötä tehdessäni pyrin tarkastelemaan myös omia kehittämistarpeitani ammatillisessa osaamisessa. Työntekijöiden kuvaamat haasteet ja koetut osaamisen tarpeet antoivat tärkeää näkökulmaa päihdetyön sovittamisesta perhekuntoutukseen. Opinnäytetyön tekeminen on vahvistanut ajatustani ammatillisen osaamisen säännöllisen päivittämisen tärkeydestä ja jatkuvan oman työn reflektoinnin välttämättömyydestä.

Lähteet

- Aalto, M. (2018). Mitä kerron potilailleni AA:sta? *Suomen Lääkärilehti*, 73(41), 2329–2332.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201810292754>
- Alatalo, M., Lappi, K., & Petrelius, P. (2017). *Lapsikeskeinen suojelu ja perheen toimijuuden tukeminen lastensuojelun perhetyössä ja perhekuntoutuksessa. Kohti monitoimijaista, yhteistä perhetyötä*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-859-3>
- Eskola, J., Lähti, J., Vastamäki, J., (2018). Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. PS-kustannus.
- Henttinen, J., Huhtala, P., Mustonen, K., Pönttiö, I. & Ruokonen, S. (2023). *Mielenterveys- ja päihdetyö*. Edita Publishing Oy.
- Järvinen-Tassopoulos, J. & Pirskanen, H. (2021). Johdanto: Rahapeli- ja päihdeongelmat perhesuhteissa. Teoksessa J. Järvinen-Tassopoulos & H. Pirskanen (toim.), *Riippuvuus perheessä* (ss. 13–28). Gaudeamus.
- Jääskeläinen, M. & Karlsson, T. (2024). Miten alkoholin kokonaiskulutus on muuttunut? Teoksessa P. Mäkelä & K. Warpenius (toim.), *Suomalaisten alkoholinkäyttö, juomatavat ja alkoholihaitat: Juomatapatutkimuksen tuloksia* (ss. 22–23). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-554-4>
- Kankaanpää, E. (2019). *ÄITIEN HUUMEONGELMA LASTENSUOJELUN KONTEKSTISSA – ”Ja sit kuitenkin se sukupolvien jatkumo. Jokanen näistä vanhemmista on jollain tavalla kauheen koskettava ja ne niitten kokemukset on ajanu ne siihen, et se ei auta se semmonen osottelu. Jokasella on oma historia, josta tulee.”* [pro gradu -tutkielma, Itä-Suomen yliopisto].
<http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20190144>
- Karjalainen, K. 2023. *Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet – Huumeaiheiset väestökyselyt Suomessa 1992–2022*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 12/2023.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-217-4>
- Madsen, W. C. & Gillespie, K. (2014). *Collaborative Helping: A Strengths Framework for Home-Based Services*. Wiley.
- Markkula, J., Rapeli, S., Ruohio, H., Mattila, E. & Palola, L. (toim.). (2023). *Mielenterveys-, päihde- ja riippuvuussisällöt kohtaavien alojen koulutuksissa: Suosituksia osaamisen vahvistamiseksi*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023:30. Sosiaali- ja terveysministeriö.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9877-3>
- Mäkelä, P. & Warpenius, K. (2024). Millaisia ovat sosioekonomiset erot alkoholinkäytössä? Teoksessa P. Mäkelä & K. Warpenius (toim.), *Suomalaisten alkoholinkäyttö, juomatavat ja alkoholihaitat: Juomatapatutkimuksen tuloksia* (ss. 94–95). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-554-4>
- Mäntyselkä, A. & Sankilampi, U. (16.4.2021). Lapsi päihdeongelmaisessa perheessä. *Yleislääkäri*, 36(3), 12.

<https://www.lukusali.fi/index.html?p=Suomen%20yleis%C3%A4%C3%A4k%C3%A4rit%20GPF%20ry&i=f63fb84a-ae30-11eb-95c1-00155d64030a>

Perhepalvelut Oiva oy. (n.d.-a). *Perhekuntoutus*. Haettu 13.12.2024 osoitteesta

<https://www.perhepalvelutoiva.fi/perhekuntoutus/>

Perhepalvelut Oiva oy. (n.d.-b). *Päihdeperhekuntoutus*. Haettu 13.12.2024 osoitteesta

<https://www.perhepalvelutoiva.fi/perhekuntoutus/paihdeperhekuntoutus/>

Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.

Päihdelinkki. (2019). *Mielenterveys- ja päihdetyön ammatti- ja erikoisammattitutkinto*. Haettu 15.12.2024

osoitteesta <https://paihdelinkki.fi/tietopankki/tietoiskut/paihdeyön-menetelmat-ja-koulutus/mielenterveys-ja-paihdeyön-ammatti-ja-erikoisammattitutkinto/>

Ruisniemi, A. (2006). *Minäkuvan muutos päihderiippuvuudesta toipuessa: Tutkimus yhteisöllisestä päihdekuntoutuksesta* [väitöskirja, Tampereen yliopisto]. Trepo. <https://urn.fi/urn:isbn:951-44-6619-5>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). *Teemahaastattelu*. KvaliMOTV -

Menetelmäopetuksen tietovaranto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

Seikkula, J., & Arnkil, T. E. (2009). *Dialoginen verkostotyö* (Uusittu p.) Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Simonen, J., Pirskanen, H., Kataja, K., Holmila, M. & Tigerstedt, C. (2016). Kun vanhempi juo liikaa – nuorten kokemukset ja voimavarat. Teoksessa M. Holmila, K. Raitasalo & C. Tigerstedt (toim.), *Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot – vanhemmat, lapset ja alkoholi* (ss. 67–76). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Suomen Lääkäriliitto. (2021). *Lääkärin etiikka*. 8. painos. Suomen Lääkäriliitto.

<https://www.laakariliitto.fi/laakaran-etiikka/mielenterveys-paihde-ja-muistisairaat-potilaat/potilaan-paihdeongelma/>

Suomen päihderiippuvaiset ry. (2019). *Opas päihderiippuvuuden ja läheisten hoitoon*. Suomen päihderiippuvaiset ry.

https://www.paihderiippuvaiset.fi/Opas_paihderiippuvuuden_ja_laheisten_hoitoon.pdf

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. (2024a). *Näin Suomi juo*. Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet.

<https://thl.fi/aiheet/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/alkoholi/nain-suomi-juo>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019.

https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf

Valli, R. (2018). Aineiston keruu kyselylomakkeella. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. PS-kustannus.

Valli, R. & Perkkilä, P. (2018). Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. PS-kustannus.

Vilka, H. (2021). *Tutki ja kehitä* (5. painos). PS-kustannus.

Liite 1 Aineistohallintasuunnitelma

Opinnäytetyön nimi: Päihderiippuvuus perheessä - Perhepalvelut Oivan työntekijöiden kokemien haasteiden ja tuen tarpeiden kartoitus

Opinnäytetyön tekijä: Samuli Hentunen

1 Opinnäytetyön aineiston kuvaus

Aineisto kerätään Perhepalvelut Oivan henkilöstöltä. Aineisto kerätään sähköisen ja anonyymin kyselylomakkeen avulla Webropol-ohjelman kautta. Analysoitava aineisto tulee olemaan täysin tekstimuodossa.

2 Aineiston tallennus ja säilytys

Aineisto tallennetaan ja sitä käsitellään opinnäytetyön tekijän omalla salasanalla suojatulla tietokoneella. Aineistosta tallennetaan erilliseen kansioon varmuuskopiot, joita säilytetään erillään analysoitavista tiedostoista. Opinnäytetyön tekijän lisäksi aineistoa ei käsittele muut.

3 Henkilötietojen ja arkaluonteisten tietojen käsittely

Opinnäytetyössä ei tulla keräämään minkäänlaisia henkilötietoja. Avoimiin kysymyksiin mahdollisesti tulevat tunnistetiedot anonymisoidaan.

4 Aineiston omistajuus

Opinnäytetyön aineiston ja tulokset omistaa opinnäytetyön tekijä.

5 Aineiston jatkokäyttö työn valmistumisen jälkeen

Tutkimusaineistoa ei jatkokäytetä. Opinnäytetyössä kerättyä aineistoa käytetään vain tässä opinnäytetyössä ja tutkimuksessa. Aineisto säilytetään tietoturvallisesti tutkimuseettisiä periaatteita noudattaen opinnäytetyön hyväksymispäivään saakka, jonka jälkeen se hävitetään asianmukaisesti.

Liite 2 Tietosuojailmoitus

18.02.2025

Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Tämän tietosuojailmoituksen tarkoituksena on antaa EU:n yleisen tietosuoja-asetukset edellyttämät tiedot Samuli Hentusen opinnäytetyön tutkimuksessa käsiteltävistä henkilötiedoista, mistä henkilötiedot ovat peräisin ja miten niitä käytetään tutkimuksessa.

Opinnäytetyön tutkimuksen aiheena on päihderiippuvuuden oireilu perheessä ja millaisia haasteita ohjaajat työssä kohtaavat tai millaista tukea mahdollisesti työskentelyyn kaipaavat. Tutkimuksen tuloksia hyödynnetään Perhepalvelut Oivan toiminnan kehittämisessä.

Tutkimuksessa kerätään kyselytutkimusaineisto Webropol-kyselyllä. Tutkimusaineisto tuhoetaan vuosi opinnäytetyön julkaisemisen jälkeen. Opinnäytetyötä ohjaa Tuomas Tamminen <https://www.hamk.fi/yhteys/tuomas-tamminen/>.

Tutkimuksen kesto: 01.12.2025-30.06.2025

Kyseessä on kertatutkimus.

Yhteyshenkilö tutkimusta koskevista asioista

Samuli Hentunen

Sähköpostiosoite: samuli20002@student.hamk.fi

Tutkimuksen suorittajat

Samuli Hentunen

1. Käsittelyn oikeusperuste

Henkilötietojen käsittelyperusteena on suostumus.

2. Henkilötietosisältö ja säilytysajat

Tutkimuksessa ei lähtökohtaisesti kerätä arkaluonteisia henkilötietoja. Tutkimuksessa ei kerätä suoria eikä vahvoja epäsuoria yksittäisiä henkilötietoja, eikä niitä yhdistetä muihin tietoihin muista lähteistä. Kyselyn avovastaukset voivat kuitenkin sisältää henkilötietoja, joiden kautta henkilöt saattavat olla tunnistettavissa. Aineistonkeruun jälkeen aineistoista poistetaan mahdolliset suorat ja vahvat epäsuorat tunnisteet, esimerkiksi viittaukset henkilöiden nimiin.

Opinnäytetyön tekijä säilyttää tutkimusaineiston vuoden opinnäytetyön julkaisemisesta, jotta opinnäytetyön tulokset voidaan tarvittaessa varmistaa, ja hävittää tämän jälkeen aineiston.

6. Rekisteröidyt

Rekisteröityinä ovat:

- Tutkimukseen osallistuvat

7. Rekisterin tietolähteet

Henkilötiedot saadaan opinnäytetyön tutkimukseen osallistuvilta.

8. Henkilötietojen vastaanottajat

Henkilötietoja ei luovuteta ulkopuolisille. Henkilötietojen vastaanottajia ovat:

- Kyselyaineiston keräämisen palvelun toteuttaa Webropol Oy.
- Aineiston tallennuspaikkana on tutkimuksen tekijän salasanalla suojattu tietokone.

9. Rekisterin suojauksen periaatteet

Henkilötietoihin sovelletaan seuraavia suojatoimia:

- A) Manuaaliset aineistot: Tutkimuksessa ei ole manuaalisia aineistoja.
- B) Sähköiset aineistot: Kyselyaineiston tiedot kerätään Webropolilla. Sähköisen aineiston keräämisen palveluihin tutkimuksen tekijällä on henkilökohtaiset käyttäjätunnukset. Muu mahdollisesti tarvittava käsittely tehdään HAMKin tietojen luokitteluohjeen mukaisilla välineillä. Kerätty aineisto anonymisoidaan ennen analysointia, mikäli mahdollista. Muussa tapauksessa tutkittaviin viittaavat suorat ja vahvat epäsuorat henkilötiedot poistetaan.

10. Rekisterinpitäjä

Samuli Hentunen

Sähköpostiosoite: samuli20002@student.hamk.fi

11. Automaattinen päätöksenteko

Rekisterissä ei tehdä automaattista päätöksentekoa.

12. Tietojen siirto EU:n tai ETA:n ulkopuolelle

Tietoja ei siirretä EU:n tai ETA:n ulkopuolelle.

13. Rekisteröidyn oikeudet ja niiden rajoittaminen

EU:n yleinen tietosuojasetus (2016/679) antaa rekisteröidylle seuraavat oikeudet:

-Oikeus peruuttaa suostumus

Rekisteröidyllä on milloin tahansa oikeus peruuttaa suostumuksensa. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta ennen suostumuksen peruuttamista suoritetun käsittelyn lainmukaisuuteen. (Artikla 7.)

-Oikeus saada pääsy tietoihinsa

Rekisteröidyllä on oikeus saada rekisterinpitäjältä vahvistus siitä, jos käsitellään häntä koskevia henkilötietoja. Rekisteröidyllä on oikeus saada pääsy tietoihinsa. Tarkastusoikeudesta voidaan periä maksu tai siitä voidaan kieltäytyä, jos pyynnöt ovat ilmeisen perusteettomia tai kohtuuttomia, erityisesti jos niitä esitetään toistuvasti. (Artikla 12 ja artikla 15.)

-Oikeus tietojen oikaisemiseen

Rekisteröidyllä on oikeus vaatia rekisterissä olevan virheellisen tiedon oikaisemista (artikla 16). Korjaamispyyntö tehdään kirjallisesti. Joissain tietojärjestelmissä henkilö pystyy myös itse korjaamaan omat tietonsa.

-Oikeus tietojen poistamiseen

Rekisteröidyllä on oikeus vaatia henkilötietojensa poistamista, jos yksi seuraavista toteutuu (artikla 17):

- Henkilötietoja ei enää tarvita niihin tarkoituksiin, joita varten ne kerättiin tai joita varten niitä muutoin käsiteltiin
- Rekisteröity peruuttaa suostumuksen, eikä käsittelyyn ole muuta laillista perustetta
- Rekisteröity vastustaa käsittelyä eikä käsittelyyn ole olemassa perusteltua syytä (artikla 21)
- Henkilötietoja on käsitelty lainvastaisesti
- Henkilötiedot on poistettava unionin oikeuteen tai jäsenvaltion lainsäädäntöön perustuvan rekisterinpitäjään sovellettavan lakisäätöjen velvoitteen noudattamiseksi;

Rekisteröidyllä kuitenkin ei ole oikeutta tietojen poistamiseen tutkimuksissa, mikäli tietojen poistaminen todennäköisesti estää kyseisen käsittelyn tai vaikeuttaa sitä suuresti.

-Oikeus käsittelyn rajoittamiseen

Rekisteröidyllä on oikeus käsittelyn rajoittamiseen, jos yksi seuraavista toteutuu (artikla 18):

- Rekisteröity kiistää henkilötietojen paikkansapitävyyden, jolloin käsittelyä rajoitetaan ajaksi, jonka kuluessa rekisterinpitäjä voi varmistaa niiden paikkansapitävyyden
- Käsittely on lainvastaista ja rekisteröity vastustaa henkilötietojen poistamista ja vaatii sen sijaan niiden käytön rajoittamista
- Rekisterinpitäjä ei enää tarvitse kyseisiä henkilötietoja käsittelyn tarkoituksiin, mutta rekisteröity tarvitsee niitä oikeudellisen vaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi
- Rekisteröity on vastustanut henkilötietojen käsittelyä artikla 21 kohdan nojalla odottaessa sen todentamista, syrjäyttävätkö rekisterinpitäjän oikeutetut perusteet rekisteröidyn perusteet.

-Oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen

Rekisteröidyllä on oikeus saada koneluettavassa muodossa häntä koskevat henkilötiedot, jotka hän on rekisterinpitäjälle toimittanut, mikäli käsittely perustuu suostumukseen ja käsittely tapahtuu automaattisesti. (Artikla 20.)

-Pyyntö näiden oikeuksien käyttämiseen osoitetaan:

Samuli Hentunen

Sähköpostiosoite: samuli20002@student.hamk.fi

-Oikeus tehdä valitus

Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistolle. Lisätietoja <https://tietosuoja.fi/>

Liite 3 Kyselytutkimustiedote

Päihderiippuvuus perheessä- Perhepalvelut Oivan työntekijöiden kokemien haasteiden ja tuen tarpeiden kartoitus
Osallistu tutkimuskyselyyn!
19.02.2025

Olen Samuli Hentunen ja opiskelen sosionomiksi Hämeen ammattikorkeakoulussa. Teen opinnäytetyötä Perhepalvelut Oivan ohjaajien kokemista haasteista ja tuen tarpeista päihdeperhekuntoutuksen parissa. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millaisia haasteita ja tuen tarpeita on ilmaantunut päihdeperhekuntoutuksen parissa työskenneltäessä. Tutkimuksen tuloksia hyödynnetään Perhepalvelut Oivan toiminnan kehittämässä. Tutkimuksessa kerätään Webropol-kyselytutkimusaineisto. Opinnäytetyötä ohjaa Tuomas Tamminen <https://www.hamk.fi/yhteys/tuomas-tamminen/>.

Pyydän sinua osallistumaan kartoittavaan kyselyyn, johon vastaaminen vie noin 15 minuuttia. Kyselyn toteuttamiseen on saatu asianmukainen lupa Perhepalvelut Oivalta. Pyydän vastauksia 5.3.2025 mennessä. Linkki kyselyyn on tämän tiedotteen lopussa.

Opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista ja voit keskeyttää osallistumisesi milloin vain. Sinulle ei aiheudu seuraamuksia, jos et osallistu opinnäytetyön tutkimukseen tai keskeytät osallistumisesi. Ennen keskeytystä kerättyä aineistoa voidaan kuitenkin käyttää opinnäytetyössä, mikäli muuta ei sovi. Aineistoa käsitellään luottamuksellisesti ja hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti.

Opinnäytetyön henkilötietojen käsittely kuvataan https://hameenamk-my.sharepoint.com/:w:/g/personal/samuli20002_student_hamk_fi/EcN9_PaffJ5GjYlaQGsz7AcBNdOGQJ3S-WU_iRgWDWX2Xg?e=LTYRgg löytyvässä tietosuojailmoituksessa.

Osallistu kyselyyn täällä <https://link.webropolsurveys.com/S/BC681A65870543BC>

Mikäli sinulla on kysyttävää kyselyyn tai opinnäytetyöhön liittyen, vastaan mielelläni. Vastauksestasi etukäteen kiittäen

Samuli Hentunen
samuli20002@student.hamk.fi